

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет філології й журналістики імені Михайла Стельмаха
Кафедра журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю

Цепкало Т.О.

Проблематика ЗМІ: навчально-методичні рекомендації

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 Журналістика

Вінниця – 2024

Цепкало Т.О.

**Проблематика ЗМІ:
навчально-методичні рекомендації**

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 061 Журналістика.

Вінниця - 2024

УДК 070(072)

Ц40

Цепкало Т.О. Проблематика ЗМІ: навчально-методичні рекомендації для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 061 Журналістика. Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2024. 64 с.

Рецензенти:

Гандзюк Віталій Олександрович – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, завідувач кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Олексенко Володимир Павлович – доктор філологічних наук, професор кафедри української й слов'янської філології та журналістики, голова вченої ради Херсонського державного університету.

Методичні рекомендації затверджені на засіданні кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю

Протокол № 8 від «03» січня 2024 року

Розглянуто і схвалено навчально-методичною комісією факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха

Протокол № 5 від «15» січня 2024 року

ISBN 978-966-621-723-6

Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Проблематика ЗМІ» розроблені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 061 Журналістика з урахуванням принципів науковості, систематичності та наступності. Матеріал розділено на практичний та теоретичний блоки, що сприяє кращому засвоєнню та опрацюванню навчального матеріалу. Подано завдання для самостійної роботи і підсумкового контролю, критерії оцінювання знань. Враховано нормативи Міністерства освіти і науки України. Навчально-методичні рекомендації стануть у нагоді для підготовки майбутніх медійників, для розвитку фахових компетентностей журналістів-практиків.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
Розділ 1. ГЛОБАЛЬНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОСТІ В ЗМІ.....	5
Тема № 1. Проблематика ЗМІ в системі фахової підготовки журналіста.....	5
Тема № 2. Демографічні проблеми.....	7
Тема № 3. Міграційні процеси.....	10
Тема № 4. Проблеми екології.....	11
Розділ 2. РОЛЬ МАСМЕДІА У ПОЛІТИЧНОМУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА...13	
Тема № 5. Політична проблематика.....	14
Тема № 6. Військова та воєнна проблематика в ЗМІ.....	16
Тема № 7. Економічна проблематика в засобах масової інформації.....	20
Тема № 8. Українські ЗМІ і соціальна проблематика.....	22
Тема № 9. Медична проблематика.....	24
Розділ 3. РОЛЬ ЗМІ У ДУХОВНО-КУЛЬТУРНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА.....	26
Тема № 10. Культурологічна проблематика.....	26
Тема № 11. Наукова проблематика.....	28
Тема № 12. Духовно-релігійна проблематика.....	29
Тема № 13. Гендерна проблематика.....	31
Тема № 14. Спортивна проблематика.....	34
Розділ 4. АНТИКРИМІНАЛЬНА ТА АНТИНАРКОТИЧНА ФУНКЦІЇ ЗМІ.....	35
Тема № 15. Антикримінальна проблематика.....	35
Тема № 16. Проблематика антинаркотичних публікацій.....	38
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	40
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.....	45
ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	46
ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ.....	49
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	61

ПЕРЕДМОВА

Вивчення різних аспектів проблематики ЗМІ здобувачами вищої освіти спеціальності 061 Журналістика є важливою складовою підготовки майбутніх фахівців-медійників. Обізнаність професійного журналіста із сучасними тенденціями висвітлення конкретних проблем суспільства у різних видах та жанрах засобів масової інформації є запорукою якісного медіаконтенту.

Сучасний журналіст має бути інтелектуалом, який розбирається у всіх проблемах суспільства, культури, економіки і т.д. Проте подача матеріалу однієї тематики відрізнятиметься від подачі матеріалу іншої тематики. Це зумовлено специфікою сприйняття та засвоєння інформації реципієнтом, а також правилами журналістської етики. У наш час досить рідко зустрічаються медійники, які спеціалізуються виключно на одній проблематиці в ЗМІ, хоча через воєнний стан в Україні стрімко зростає кількість воєнних журналістів. Однак сучасні видання, теле- та радіопрограми кожного дня подають інформацію про воєнні та інші події в нашій країні. Тому справжній професійний журналіст-практик повинен вміти працювати з будь-яким медіаконтентом та правильно подавати його аудиторії.

Навчально-методичні рекомендації «Проблематика ЗМІ» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 061 Журналістика допоможуть майбутнім медійникам опанувати знання та здобути навички роботи з екологічною, політично, економічною, військовою та воєнною, соціальною, медичною, культурологічною, релігійною, гендерною, кримінальною та іншими проблемами і правилами їх висвітлення у ЗМІ.

РОЗДІЛ 1

ГЛОБАЛЬНІ ПРОЦЕСИ СУЧАСНОСТІ В ЗМІ

Тема № 1

ПРОБЛЕМАТИКА ЗМІ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТА

План

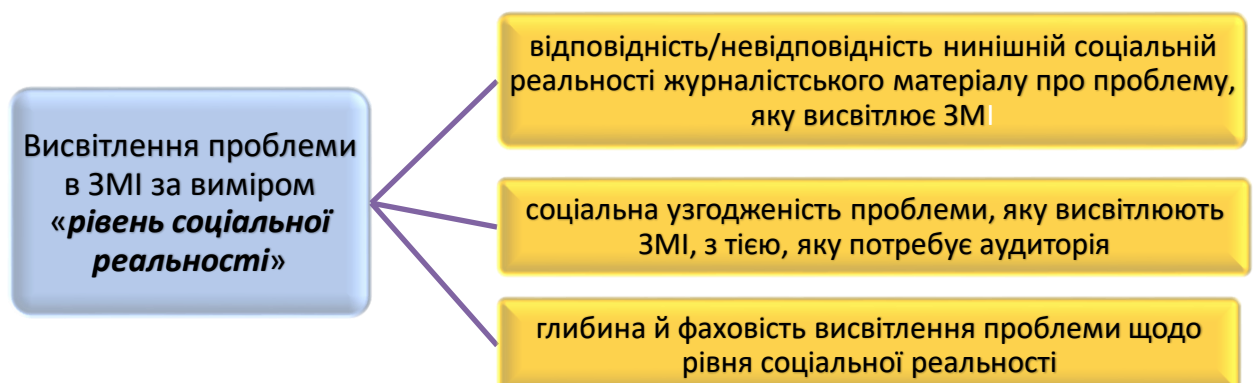
1. Предмет, об'єкт та завдання навчальної дисципліни «Проблематика засобів масової інформації», її зв'язок із системою журналістських дисциплін.
2. Особливості роботи різних відділів редакції ЗМІ і специфіка висвітлення їх проблематики.
3. Універсальні та спеціалізовані за проблематикою видання. Вплив на рубрикацію та жанрову різноманітність проблематики журналістських матеріалів.
4. Робота журналіста-дослідника у конкретній проблемно-тематичній галузі журналістики.

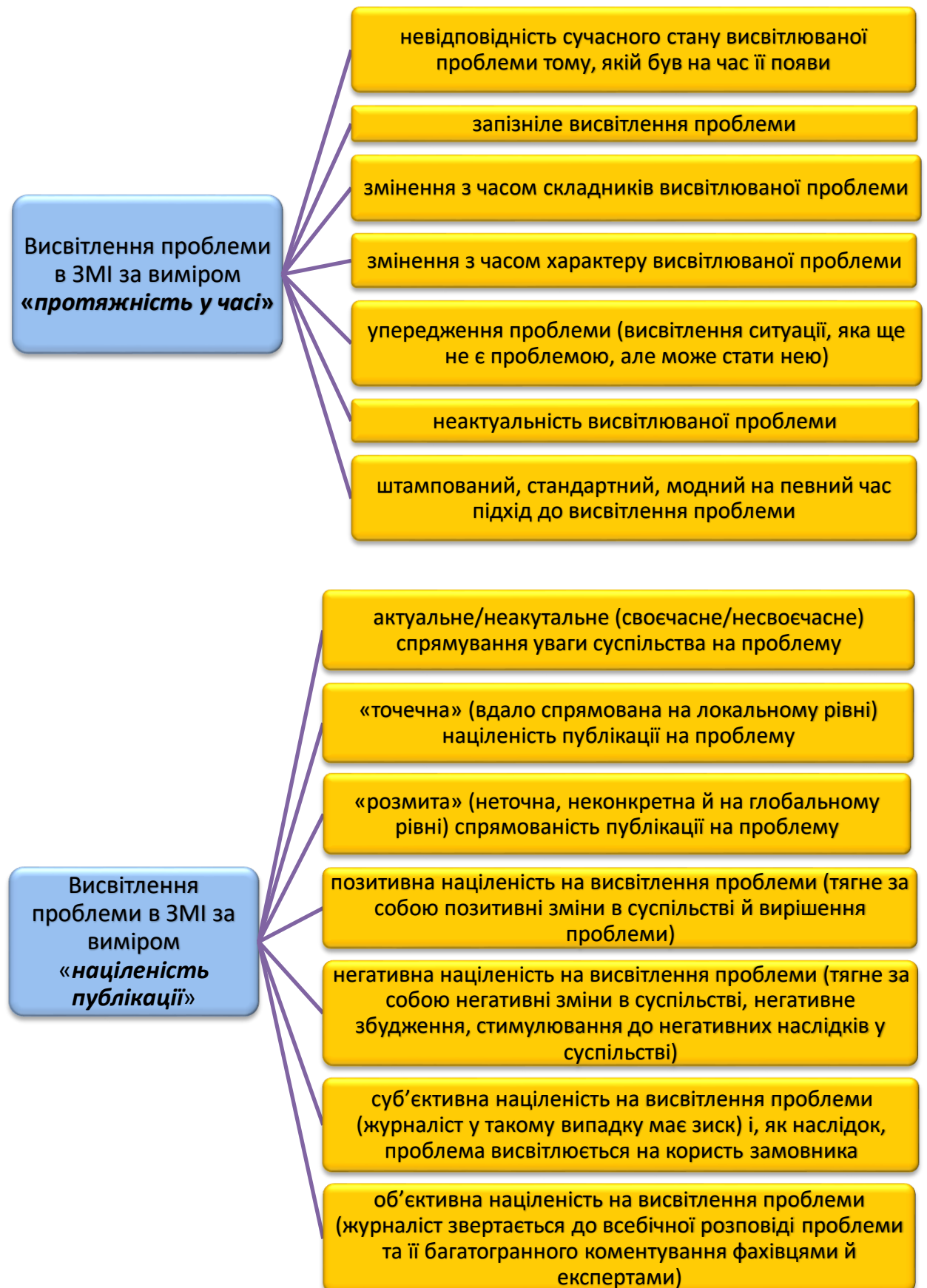
Література

1. Іванова О., Мойсєєва О., Стеблина Н. Місцева преса : посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії / під ред. О. Іванової. Київ : ТОВ «Бізнесполіграф», 2019. 232 с.
2. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
3. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
4. Altheide D. Mass media, crime, and the discourse of fear. *The Hedgehog Review*. 2003. Vol. 5. № 3. P. 9-25.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Проблематикою засобів масової інформації (далі – ЗМІ) слід називати таке систематизоване зібрання проблем, яке висвітлюється в ЗМІ. Це означає, що будь-яка проблема або проблематика, якій присвячено репортаж, інтерв'ю, огляд, аналіз, замітка тощо, може бути визначена як одна з проблематик (або проблем) ЗМІ.

*Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. Написати есе про те, якою проблематикою ЗМІ ви хочете займатися в майбутньому і чому.
2. Проаналізувати будь-який із запропонованих контентів з точки зору рівня соціальної реальності, протяжності у часі, націленості публікацій:
 - 1) Андрейчук Н. Не скупіться на похвалу. <http://surl.li/eizbt>.
 - 2) Веремій А. Нація справжніх. <http://surl.li/eizbm>.
 - 3) Заболотна Н. Депутати допомогли вирішити питання з отриманням субсидії для дитячого будинку сімейного типу. https://rada.info/upload/users_files/21728243/8e3b8fcbdcdaea8df8cead71f7982717.pdf.
 - 4) Кавун М. Баскетбольний кубок імені Віталія Вечерука. <http://surl.li/eizai>.
 - 5) Кутовий О. В Україні запрацювали «Пункти незламності». <http://surl.li/eizax>.
 - 6) Михайлов М. Півсторіччя на шкідливому виробництві. https://rada.info/upload/users_files/21728243/f8db914c47a83c733c6b65fc8141eb5c.pdf.
 - 7) Присяжнюк В. Святковий концерт із патріотичними піснями. <http://surl.li/eiyyb>.
 - 8) Світко О. Що люблять наші очі? <http://surl.li/eiyyv>.
 - 9) Сегеда Ю. Кава з павичем. <http://surl.li/eiyzv>.
 - 10) Чорний Ю. Час розплати настав. <http://surl.li/eizbh>.

Тема № 2 ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ План

1. Основні поняття демографії.
2. Демографічні процеси як історичне явище.
3. Сучасні демографічні процеси.
4. Тенденції сучасного стану демографічних процесів: депопуляція корінного населення у розвинутих країнах і приріст населення в країнах, які розвиваються.

5. Сучасна Україна у демографічному процесі: позитивні та негативні аспекти.
6. Відображення демографічних проблем у журналістиці.
7. Вплив матеріального становища суспільства на демографічну ситуацію в Україні.
8. Функції преси в межах демографічної тематики.
9. Роль якісної періодики в інформуванні населення про демографічні проблеми.
10. Ефективність участі української преси у вирішенні актуальних демографічних проблем.

Література

1. Лубкович І. Соціологія і журналістика : підруч. 3-тє вид., стереотипне. Львів : ПАІС, 2013. 232 с.
2. Муромцева Ю. Демографія: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
3. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
4. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.
5. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Демографія – це наука, що досліджує закономірності відтворення населення. Під відтворенням мають на увазі постійне оновлення внаслідок природного руху (народжень і смертей), механічного руху (міграцій – пересувань людей з однієї території на іншу) і соціального руху (переходів людей з одних станів в інші).

Перепис населення – основне джерело інформації про населення. Переписом населення називають спеціально науково організовану операцію, метою якої є отримання вірогідних даних про чисельність, склад і розміщення населення території (країни) на певний момент часу.

Вимоги до проведення переписів населення:

1. *Централізованість*: перепис необхідно проводити під керівництвом уряду країни за участі місцевих органів влади (Держкомстат України).
2. *Суцільність*: охоплення обліком всього населення країни.
3. *Одномоментність*: зібрані дані відносять до конкретного моменту часу – критичного моменту перепису.
4. *Наявність встановленої програми перепису та її єдності*: мета перепису – оержати дані про склад населення, тобто зафіксувати певні ознаки населення, такі як стать, вік, національність, освіта та ін.
5. *Поіменність*: відомості збирають безпосередньо у кожної окремої людини.

6. *Принцип самовизначення*: людина відповідає на питання програми перепису (шлюбний стан, національність, належність до певного соціального прошарку) без підтвердження цих даних у документах, тобто визначає сама.
7. *Обробка і публікація даних за адміністративними підрозділами країни і за основними соціально-демографічними ознаками, що характеризують населення*: всі матеріали обробляються, а потім централізовано видаються, первинні (персональні) та інші дані є конфіденційною інформацією, яку охороняє закон.

Вибіркове обстеження охоплює лише частину населення (обов'язково встановлюється відсоток вибірки). Такі обстеження населення проводять у період між переписами (мікропереписи), вони покликані докладно вивчити конкретне демографічне явище: народжуваність, зайнятість, міграцію та ін.

Групи структур і характеристик населення:

- Статеві-віковий склад населення (структура) – розподіл населення за віком і статтю. Це аскриптивні (що фіксуються при народженні) характеристики населення.
- Шлюбний склад населення – розподіл населення за шлюбним станом.
- Сімейний склад населення – розподіл населення за сім'ями різного типу та станом індивіда у сім'ї.
- Характеристики віталістичних (демографічних) подій, що стосуються народжень і смертей, шлюбів і розлучень: вік одруження, порядковий номер шлюбу, число народжених дітей, вік при народженні дитини, число вагітностей, генетичні інтервали, число народжень, число смертей, число мертвонароджених та ін.
- Етнічний склад населення – розподіл населення за національністю, рідною мовою.
- Економічний склад населення – це такі характеристики, як джерело доходу, статус зайнятості, професія, галузь та ін.

Безробітні, згідно з визначенням МОП, це особи віком 15-70 років (зареєстровані та незареєстровані у державній службі зайнятості), які одночасно відповідають трьом вимогам:

- не мають роботи (прибуткового заняття);
- шукали роботу, або намагалися організувати власну справу на обстежуваному тижні;
- готові були приступити до роботи протягом наступних двох тижнів.

Шлюбно-сімейна структура населення:

- *Ті, хто перебуває у шлюбі:*
 - 1) ті, хто перебуває у зареєстрованому шлюбі;
 - 2) ті, хто перебуває у незареєстрованому шлюбі.
- *Ті, хто не перебуває у шлюбі:*
 - 1) Ті, хто ніколи не перебував у шлюбі;
 - 2) Вдові;
 - 3) Розлучені¹.

¹ Муромцева Ю. Демографія: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006. 300 с.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. На основі публікацій у ЗМІ встановити демографічну ситуацію в Україні в різні роки (народжуваність, смертність, кількість зареєстрованих шлюбів, розлучень, середня кількість дітей у сім'ї, середня кількість позашлюбних дітей, демографічне старіння тощо).
2. Написати реферат на одну із запропонованих тем:
 - 1) Висвітлення перепису населення в ЗМІ.
 - 2) Основні риси європейського типу шлюбності.
 - 3) Шлюбність в Україні: основні тенденції.
 - 4) Старіння населення та економічні, соціальні і політичні процеси.
 - 5) Шлюбний ринок як демографічна категорія.
 - 6) Гомогамність і гетерогамність: поняття, методи виміру.
 - 7) Розлучуваність в Україні: тенденції, причини, наслідки.
 - 8) Планування сім'ї: соціально-політичні й ідеологічні аспекти.
 - 9) Наукові парадигми і концепції пояснення зниження народжуваності.
 - 10) Вплив військових подій в Україні на демографічну ситуацію
 - 11) Демографічний перехід: поняття, форми прояву.
 - 12) Демографічний вибух: причини і наслідки.
 - 13) Стаціонарне і стабільне населення.
 - 14) Демографічні прогнози для України.
 - 15) Демографічна політика в Україні та ЄС
 - 16) Моніторинг сімейно-демографічної політики в країнах Європейського Союзу.

Тема № 3 МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ План

1. Основні поняття міграції.
2. Види міграції. Легальна та нелегальна міграція, внутрішня та зовнішня, постійна і тимчасова.
3. Причини, теми та спрямованість сучасної міграції.
4. Історичні етапи міграції.
5. Сучасні міграційні процеси.
6. Проблеми сучасного суспільства, які виникли внаслідок масових міграційних процесів.
7. Роль міграційних процесів у євроінтеграції України.
8. Зміни в етнічній структурі населення.
9. Міграційні процеси в Україні.
10. Ставлення українців до процесів міграції.
11. Висвітлення міграційних проблем в українській пресі.

Література

1. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
2. Топчій А. Нелегальна трудова міграція та торгівля людьми. Висвітлення проблеми у ЗМІ. Київ : К.І.С., 2008. 100 с.
3. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.
4. Лубкович І. Соціологія і журналістика : підруч. 3-тє вид., стереотипне. Львів : ПАІС, 2013. 232 с.
5. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Міграція – це переміщення з різних причин людей через кордон тих чи інших територіальних утворень з метою постійного або тимчасового місця проживання.

Законом України «Про імміграцію» визначено, що **імміграція** – це прибуття в Україну чи залишення в Україні у встановленому законом порядку іноземців та осіб без громадянства на постійне місце проживання.

Концепція «трьох ознак» міграції Б.М. Ілезова:

- 1) *Просторово-територіальна* ознака: особи можуть переміщатися як у межах території однієї держави, так і між ними.
- 2) *Вольова* ознака: спрямованість волі особи, яка здійснила переміщення, на відповідне переміщення та набуття у зв'язку з цим особливого правового статусу мігранта.
- 3) *Статусна* ознака: настання певних правових наслідків, що виникають після здійснення самого міграційного переміщення, і проявляються у вигляді придбання правового статусу мігранта.

Види міграції:

- 1) За територіальною ознакою: *міжнародна і внутрішня*.
- 2) За правовим статусом: *законна і незаконна*.
- 3) За мотивами: *добровільна (трудова) і вимушена (біженці і особи, що потребують додаткового чи тимчасового захисту)*.
- 4) За термінами: *постійна і сезонна*.
- 5) За цілями: *пошук притулку, отримання нового правового статусу (наприклад, біженця), возз'єднання з сім'єю, трудова чи навчальна міграція*.

Роль та завдання ЗМІ

1. Донесення правдивої та повної інформації про все, що стосується працевлаштування за кордоном, в тому числі і про всі ризики та небезпеки нелегальних шляхів.
2. Інформування про роль та дії держави у процесі боротьби з нелегальною трудовою міграцією та торгівлею людьми.
3. Слідкування за тими зобов'язаннями, які взяла на себе держава.
4. Інформування про діяльність неурядових організацій (НУО).

5. Формування толерантного ставлення суспільства до потерпілих від торгівлі людьми.

Дифамація – це поширення про особу недостовірної інформації, яка принижує честь і гідність людини.

Втручання у приватне життя – поширення про особу без її дозволу інформації, яка стосується особистого життя ².

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. На основі публікацій у ЗМІ після 2022 року встановити позитивні і негативні наслідки вимушеної міграції українців, пов'язаної з воєнними діями в нашій країні.
2. Знайти приклади теле- та радіопрограм на тему нелегальної трудової міграції та/або торгівлі людьми.

Тема № 4 ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ

План

1. Основні поняття екології. Екологія як галузь наукового знання і сфера взаємодії людського суспільства і природи.
2. Екологічні проблеми у ЗМІ.
3. Проблеми охорони природи, здоров'я та материнства у пресі.
4. Система екологічних спеціалізованих видань України.
5. Кількісна та якісна характеристика спеціалізованих екологічних журналів.
6. Основні тематичні напрями екологічної журналістики: політико-правовий та соціальний, пізнавальний напрям, еколого-економічний, морально-естетичний, напрям екологічної безпеки та захисту екологічних прав людини.
7. Традиція жанрових форм текстів екологічної тематики (екологічна та економічна стаття, лірична замальовка про природу, журналістське розслідування про порушення екологічних прав людини).
8. Функції екологічної журналістики загалом.

Література

1. Беляков О. Екологічна проблематика засобах масової інформації: навчальний посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. 186 с.
2. Мелешенко О., Ковальчук О. Сучасна українська екологічна публіцистика: огляд сімдесятих – десятих років: тексти лекцій. Київ: Дніпро, 2020. 112 с.
3. Проблематика ЗМІ: навч. посіб.: у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод; автори: О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ: Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
4. Staats H., Wit A., Midden C. Communicating the Greenhouse Effect to the Public: Evaluation of a Mass Media Campaign from a Social Dilemma Perspective. Journal of Environmental Management. 1996. Vol. 45. P. 189-203.

² Топчій А. Нелегальна трудова міграція та торгівля людьми. Висвітлення проблеми у ЗМІ. Київ: К.І.С., 2008. 100 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Сьогодні існують два кардинальні підходи, умовно названі «поверхова екологія» як відгомін споживацького ставлення людини до природи, та «глибинна екологія», яка має прийти їй на заміну.

Неякісне екологічне інформування світової спільноти є першопричиною 90% екологічних негараздів у світі, а лише 10% усіх екологічних катастроф зумовлені дією стихійних природних явищ³.

Екологічна журналістика – сфера журналістської діяльності, що зосереджується на висвітленні таких глобальних проблем, як запобігання ядерній катастрофі, забрудненню довкілля відходами хімічної промисловості й інших видів шкідливого для життя людства виробництва. Екологічна журналістика передбачає безупинне, широке висвітлення екологічних питань як глобального, так і локального значення.

Предметом такої журналістики можуть бути не тільки проблеми, але й позитивні заходи, спрямовані на охорону навколишнього природного середовища.

Функції журналіста, який займається висвітленням проблем довкілля:

- *інформаційна*: надання аудиторії даних про стан навколишнього середовища, інформування про існуючий чи потенційний ризик для здоров'я людини й екосистем;
- *просвітницька*: ознайомлення читачів з основними законами екосистем, із небезпекою і негативними наслідками антропогенного впливу на довкілля; встановлення взаємозв'язків між окремими явищами, що спричиняють зміну клімату чи виникнення іншого ризику для здоров'я людей;
- *організаційна*: «стимулювання» населення до прийняття тих чи інших рішень, до конкретних дій;
- *контролююча*: інформуючи про діяльність влади, підприємств, котрі забруднюють навколишнє середовище, журналіст допомагає громадянам реалізувати право на інформацію про стан довкілля і захищати право на існування в безпечному світі⁴.

Найпоширеніші теми екологічної проблематики в ЗМІ:

1) офіційні заходи в частині захисту довкілля внутрішні (парламентські слухання у Верховній Раді України, Кабінет Міністрів України та його екологічна політика) та міжнародні (допомога Євросоюзу в частині поліпшення екологічної ситуації в нашій країні);

2) екобізнес (конкретно – екологічні банківські депозити);

3) громадська активність на кшталт екоініціатив (наприклад, присвоєння пожежному училищу імені випускника героя-чорнобильця, вимога створення екополіції) або екопроектів, спрямованих на поліпшення екології довкілля;

4) стан водних ресурсів;

³ Мелешенко О., Ковальчук О. Сучасна українська екологічна публіцистика : огляд сімдесятих – десятих років : тексти лекцій. Київ : Дніпро, 2020. 112 с.

⁴ Беляков О. Екологічна проблематика засобах масової інформації : навчальний посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. 186 с.

- 5) стан лісових ресурсів;
- 6) стан повітря;
- 7) захист флори та фауни;
- 8) екотуризм;
- 9) стихійні сміттєзвалища.

Найпоширенішими жанрами екологічних публікацій є замітка (класична, розширена, позитивно-стверджувальна, критична, проблемна, фотозамітка), огляд, кореспонденція, інтерв'ю, аналітична стаття, репліка ⁵.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1. Напишіть замітку до Дня Землі.
2. Проаналізуйте, які найближчі дати можуть стати приводом для вашого виступу в пресі.
3. Знайдіть і проаналізуйте матеріали в пресі до Дня охорони навколишнього середовища. Які недоліки наведеного матеріалу? Що читач дізнався про сам День?

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ МАС-МЕДІА У ПОЛІТИЧНОМУ ТА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

Тема № 5

ПОЛІТИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Політичне життя у ЗМІ.
2. Місце засобів масової інформації в політичній структурі.
3. Відображення політичної проблематики у ЗМІ різного типу.
4. Стосунки влади та поінформованого населення.
5. Влада і бізнес-еліта: проблеми інформаційного партнерства.
6. Тематична структура ЗМІ, які позиціонують себе як «суспільно-політичні».
7. Вплив типологічних ознак видання на повноту розробки політичної проблематики.
8. Висвітлення політичної проблематики у ЗМІ на кількох рівнях (новини, коментарі та аналітика).
9. Вибори як актуальна тема дня.
10. Питання євроінтеграції України в ЗМІ.

Література

1. Журналістика в піарі та піар у журналістиці / упорядн. В.Ф. Іванов, О.С. Дудко. Київ : «Грамота», 2010. 288 с.
2. Май М. Медіа-політика в інформаційному суспільстві / пер. з нім. В. Климченко та В. Олійник ; за ред. В. Іванова. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2011. 286 с.

⁵ Мелешенко О., Ковальчук О. Сучасна українська екологічна публіцистика : огляд сімдесятих – десятих років : тексти лекцій. Київ : Дніпро, 2020. 112 с.

3. Мас-медіа. Демократія. Інформаційна війна : науково-практичне видання / за заг. ред. С.Ф. Джерджа. Київ : СПД Матвієнко, 2014. 78 с.
4. Міжсекторальний діалог «ЗМІ-влада-громадскість» : практичний досвід : посібн. для зацікавлених у впровадженні осіб та організацій / упоряд. В. Лесюк, С. Пінчук, О. Шумельда. Київ : К.І.С., 2010. 96 с.
5. Носова Б. Міжнародна журналістика : сучасна зарубіжна публіцистика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 128 с.
6. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
7. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.
8. Штромайер Г. Політика і мас-медіа / перекл. з нім. А. Орган. Київ : ВД «КМ академія», 2008. 303 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Роль журналістики в системі інших соціальних інститутів визначається у двох аспектах. Перший з них полягає в тому, що окремі ЗМІ представляють ті чи інші соціальні групи, партії, державу, законодавчі органи влади різного рівня, є провідниками політики й програм партій, а також забезпечують усю систему інтересів своєї аудиторії від політики й економіки до спорту й розваг.

Другий аспект полягає в тому, що в розвинутих демократичних країнах левову частку сьогодні складають незалежні від держави та її гілок влади, партій і громадських організацій засоби масової інформації, що функціонують як приватні підприємства.

Інформаційна влада — це здатність журналістики шляхом добору, компонування, коментування та тлумачення інформації впливати на формування громадської думки, суспільної свідомості і тим самим спонукати політиків та суб'єктів гілок державної влади до прийняття безпосередніх рішень і дій у потрібному для суспільства напрямку. З цього погляду журналістика є носієм влади, оскільки спроможна домогтися виконання своєї воля (прагнення, бажання) ⁶.

Правила взаємодії журналістики та влади в Україні

Журналістика має бути в конструктивній опозиції до влади. Для журналіста немає та не може бути «гарного уряду». Мас-медіа мають критично розглядати діяльність будь-якого державного органу, будь-якої урядової структури. Оспівування діяльності влади немає нічого спільного з нормальною журналістикою.

Медіа можна називати «четвертою владою», якщо вони будуть:

- 1) повністю незалежні від неї;
- 2) їх матеріали повно та обґрунтовано викриватимуть усі прорахунки в діях владних структур.

Журналіст має дуже пильно ставитися до дій влади ⁷.

⁶ Штромайер Г. Політика і мас-медіа / перекл. з нім. А. Орган. Київ : ВД «КМ академія», 2008. 303 с.

⁷ Журналістика в піарі та піар у журналістиці / упорядн. В.Ф. Іванов, О.С. Дудко. Київ : «Грамота», 2010. 288 с.

Політичні функції мас-медіа

1.1. Первинна функція

Первинна функція мас-медіа, від якої так чи інакше походять усі інші функції, – це забезпечення відкритості.

1.2. Вторинні функції

Вторинні політичні функції описують основне завдання мас-медіа і пояснюють безпосередню дію інформаційних засобів. До політичних вторинних функцій належать:

- інформація;
- контроль.

Особливе значення в межах інформаційної функції мас-медіа має інформування тими, хто керує, тих, ким керують. Надаючи можливість тим, хто керує, оприлюднювати власні політичні позиції, обґрунтовувати політичні рішення та агітувати за підтримку їх політики, ЗМІ сприяють інформуванню тих, ким керують, про політичні кроки і формуванню у них власної громадської думки.

1.3. Функції третього рівня

Політичні функції третього рівня описують наслідки вторинних функцій мас-медіа і таким чином пояснюють опосередковану дію інформаційних засобів. До політичних функцій третього рівня належать:

- політична соціалізація та інтеграція;
- політичне навчання і виховання;
- формування громадської думки та політичної волі.

Участь ЗМІ у процесі виборів

Засоби масової інформації є основним джерелом перевибірної агітації того чи іншого кандидата. Саме через них кандидати борються за вплив на виборців та їх підтримку, поширюють необхідну інформацію на відповідну електоральну територію, пробують надати максимально повну (в їх розумінні) інформацію, яка, зазвичай носить характер передвиборної агітації.

Використання контрагітацій та контрпропаганди з позиції передвиборчих технологій – одна зі складових передвиборчих кампаній. Виокремлюють три напрямки контрпропаганди:

- інформаційно-аналітичний;
- заходи з нейтралізації негативних наслідків від дій конкурентів;
- робота з електоратом, спрямована на підлив довіри до конкурентів⁸.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) На основі публікацій у ЗМІ навести приклади виборчих агітацій, пропаганди, контрпропаганди та маніпуляцій.
- 2) Проаналізуйте діяльність прес-служби української або зарубіжної політичної партії (на вибір здобувача).

⁸ Штрамайер Г. Політика і мас-медіа / перекл. з нім. А. Орган. Київ : ВД «КМ академія», 2008. 303 с.

Тема № 6 ВІЙСЬКОВА ТА ВОЄННА ПРОБЛЕМАТИКА В ЗМІ

План

1. Поняття «військова журналістика» та «воєнна журналістика».
2. Особливості висвітлення збройних конфліктів у ЗМІ.
3. Точність інформації і етика при висвітленні конфліктів.
4. Журналістські стандарти при висвітленні вразливих груп населення та сторін конфліктів.
5. Специфічні риси мови ворожнечі.
6. Російсько-український інформаційний конфлікт.
7. Планування роботи журналіста в небезпечних умовах.
8. Матеріально-технічна підготовка до відрядження в небезпечну зону.
9. Здоров'я журналіста в зоні підвищеного ризику.
10. Особливості роботи в «гарячих точках».
11. Юридичні особливості роботи журналістів в небезпечних зонах.
12. Цифрова безпека для журналістів, які працюють в небезпечних зонах.

Література

1. Земляна І. Журналіст і (НЕ)безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Київ : Софія-А, 2016. 192 с.
2. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
3. Хоменок О., Бурмагін О., Іванова К., Рибка Є., Томіленко С. Журналістське розслідування : навч. посіб. для початківців / за заг. ред. О. Хоменка. Мелітополь, 2008. 182 с.
4. Мас-медіа. Демократія. Інформаційна війна : науково-практичне видання / за заг. ред. С.Ф. Джерджа. Київ : СПД Матвієнко, 2014. 78 с.
5. Носова Б. Міжнародна журналістика : сучасна зарубіжна публіцистика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 128 с.
6. Altheide D. Mass media, crime, and the discourse of fear. *The Hedgehog Review*. 2003. Vol. 5. № 3. P. 9-25.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Військова журналістика – це, здебільшого, склад офіцерів, яких готували, щоб забезпечувати інформаційний супровід різноманітних військових операцій та військового життя загалом. Це люди, які знають специфіку військової справи, техніку, традиції, статuti. А **воєнною** журналістикою можуть займатися і цивільні журналісти. В цьому словосполученні ключове слово «воєнна», тобто це журналістика про війну⁹.

У **Воєнній доктрині України** (редакція 2004 року) **воєнний конфлікт** визначається як спосіб розв'язання суперечностей між державами з двостороннім застосуванням зброї або у разі збройного зіткнення всередині держави. Він може відбуватися у формі: *регіональної війни* (конфлікт середньої інтенсивності); *війни між державами* (коаліціями держав), які для

⁹ Гринів Д. «Геннадій Карп'юк: “Військова журналістика в Україні піднялась”». URL : <https://reporter.zt.ua/2017/06/Gennadiy-Karpyuk-Viyskova-zhurnalistyka-v-Ukrashchni-pidnyalas/>. (дата звернення: 17.12.2023 р.).

досягнення своїх політичних цілей використовують усі наявні сили та засоби, не виключаючи застосування зброї масового ураження; *локальної війни* (конфлікт середньої інтенсивності) – війни між державами, що ведеться з обмеженими цілями, для досягнення яких використовуються звичайні засоби збройної боротьби з обмеженням масштабу і району їх застосування; *збройного конфлікту* (конфлікт низької інтенсивності) – обмеженого збройного зіткнення між двома державами чи збройного зіткнення всередині держави, яке є сукупністю воєнних (бойових) дій і не переходить у війну (коли немає правового акта про оголошення стану війни)¹⁰.

Відповідно до міжнародного гуманітарного законодавства, журналісти у зоні воєнного конфлікту мають право обирати з-поміж двох статусів. Вони можуть акредитуватися при одній з армій та вважатися ***військовими кореспондентами***. Проте, у такому випадку, репортери ризикують бути сприйнятими як ціль іншою воюючою стороною. Хоча, якщо вони потраплять у полон, то матимуть статус військовополоненого. Журналісти, згідно з Додатковими протоколами 1977 року, також можуть висвітлювати бойові дії в статусі ***цивільного кореспондента***. Тоді солдати жодної зі сторін не мають права їх атакувати. Однак, репортерам з таким статусом у випадку ув'язнення не надається й статус військовополоненого, а, отже, їх можуть судити за шпигунство¹¹.

Планування відрядження в небезпечну зону

Зберіть якнайточнішу інформацію про місце, куди ви збираєтеся їхати. Безпечність, політична ситуація, кліматичні умови, епідеміологічна ситуація, інфраструктура, рівень життя населення тощо. Поцікавтеся звичаями, одягом, культурою, пошукайте інформацію про засоби масової інформації, що діють на тій території. Це допоможе вам краще зрозуміти місцеве оточення та легше інтегруватися в середовище.

Заходи, які необхідно вжити перед відрядженням у небезпечну зону:

- Сплануйте свою стратегію зв'язку із зовнішнім світом, щоб переконатися, що в будь-який час у вашому офісі чи ваша довірена особа будуть знати, де точно ви перебуваєте. Усі залучені сторони повинні зберігати цю інформацію в таємниці, адже це становить потенційний ризик для журналіста.
- Вивчіть місцевість, до якої ви вирушаєте: географічні особливості, погоду, місцеві звичаї, сприйняття вашого ЗМІ місцевими, інфраструктуру, зв'язок, наявність основних побутових благ, таких як вода, їжа, притулок, медична допомога та безпека.
- Створіть приблизний план дій на випадок надзвичайних ситуацій, у якому розгляньте ризики, що можуть виникнути. Якщо ви будете працювати в команді, переконайтеся, що всі учасники залучені до розробки такого плану дій. Заздалегідь розподіліть функції і зони

¹⁰ Воєнна доктрина України від 15 червня 2004 року № 648/2004. URL : https://zakononline.com.ua/documents/show/252200__563151. (дата звернення: 17.12.2023 р.).

¹¹ Гнатівський М., Короткий Т., Хендель Н. Міжнародне гуманітарне право : довідник для журналістів / 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с.

відповідальності між колегами. Цю інформацію завжди потрібно тримати в таємниці та оберігати.

- Заздалегідь визначте, де можна зупинитися та де шукати притулку, якщо виникне така потреба. Це може бути церква, мечеть, поліція, школа або приміщення, що належить людині, яка має авторитет у цій місцевості.
- Створіть детальний план подорожі з передбаченими зупинками, наприклад, де можна заправити транспортний засіб.
- Вчіться з досвіду. Якщо ви новенький у професії, раніше не працювали з цим матеріалом або таким типом завдань, попросіть у досвідчених колег поради та потенційного наставництва. Певні матеріали передбачають високі ризики – наприклад, матеріали про скоєння злочину, збройний конфлікт тощо. Якщо ви висвітлюєте такі теми, ви маєте витратити час, щоб оцінити наслідки цієї роботи для вашої безпеки: визначте основних дійових осіб та дізнайтеся їхню мотивацію вам допомогати (аналіз зацікавлених сторін).
- Намагайтеся бути настільки самодостатнім у своїх діях, наскільки це можливо, та повністю нести відповідальність і усвідомлювати можливі ризики.

Важливі документи (також зробіть ксерокопії всіх документів та носіть з собою):

- дійсний український паспорт (потурбуйтеся, щоб була вклеєна фотографія та всі інші формальності, невиконання яких може завдати багато неприємностей);
- медична картка, де вказані всі необхідні дані про вас (група крові, алергії тощо);
- паперові дорожні карти місцевості та міські карти вулиць (важливо не робити ніяких позначок, адже це можна ідентифікувати як цілі);
- список екстрених контактів (лікарні, організації, що можуть допомогти, консульські установи).

Для відряджень закордон додатково:

- дійсний закордонний паспорт із строком дії не менше 6 місяців;
- міжнародна карта вакцинацій;
- міжнародні водійські права.

Загальні правила безпеки журналістів в «гарячих точках»:

- заздалегідь скласти процедуру комунікації з довіреною особою та редакцією;
- повідомити про свої плани, напрямки руху, та про будь-які проблеми, що виникають.

Під час відрядження:

- не намагайтеся чітко дотримуватися запланованого маршруту та розкладу, коригуйте та міняйте місцями пункти призначення. Увесь час тримайте контакт з редакцією чи довіреною особою;

- не пересувайтеся вночі;
- не беріть із собою нічого, що може бути схожим на зброю або на військове (біноклі, військовий стиль одягу, нетравматичну зброю);
- якщо ви – прикомандирований журналіст, то маєте чітко підпорядковуватися командувачу.

Правила пересування:

- Не рухайтесь заздалегідь визначеним маршрутом, змінюйте його в процесі. Це допоможе вам не потрапити в засідку.
- Перед тим, як вирушити в поїздку, надішліть своїй довіреній особі кінцевий маршрут та контакти осіб там (якщо така є).
- Не давайте остаточного маршруту для водія, поки ви не опинитесь з ним у машині. Згодом, по ходу руху, трохи коригуйте свій маршрут та повідомте водієві, що ваші плани трохи змінилися.
- Угодьте з водієм «особливий план», як діяти під час вмикнення небезпеки. Наприклад, коли ви не повинні підходити до транспортного засобу, евакуація з машини тощо.
- Якщо безпосередньо перед виїздом замість водія, з яким ви домовлялися, приходить інший водій, не сідайте до нього в машину, навіть якщо ваші плани доведеться змінити або й зовсім скасувати.
- Так само дійте, якщо ваш фіксер не приходить для виїзду на місце. Це має означати, що небезпека є досить імовірною.
- Визначте відповідального у вашій команді, хто постійно буде контролювати наявність пального в авті.
- Варто підняти скло й зачинити двері на замки та зберігати дистанцію від авто, що рухається попереду вас.
- Остерігайтесь поетапних нещасних випадків, які часто розроблені, щоб змусити ваш автомобіль зупинитися.
- Намагайтесь не паркуватися в безлюдних місцях.
- Не розраховуйте повністю на водія. Постійно слідкуйте за місцем вашого перебування, ви повинні завжди орієнтуватися на місцевості за допомогою GPS (якщо це дозволено) та карт¹².

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Підготувати презентацію про загальні правила поведінки журналіста в небезпечній зоні.
- 2) Підготувати доповідь про діяльність військових журналістів Павла Казаріна, Євгена Малолітки, В'ячеслава Твердохліба, Мстислава Чернова, Дениса Казанського, Сергія Згурця, Дмитра Козацького та ін. (на вибір здобувача) та проаналізувати їх публікації.
- 3) Визначити способи запобігання проявам мови ворожнечі в медіа.

¹² Земляна І. Журналіст і (НЕ)безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Київ : Софія-А, 2016. 192 с.

Тема № 7
ЕКОНОМІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА
В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ
План

1. Основні поняття економіки.
2. Особливості взаємодії економічної сфери суспільства і журналістики.
3. Економічна інформація у структурі української журналістики.
4. Роль медіа в сучасних економічних процесах.
5. Висвітлення економічних проблем у ЗМІ.
6. Ділова періодика: становлення економічної журналістики.
7. Розвиток сільського господарства та агропромислового комплексу України.
8. Особливості роботи журналіста з фінансово-економічною інформацією.
9. Роль журналіста у формуванні контенту для банківських установ.
10. Проблема економічного розвитку Вінниччини в регіональних ЗМІ.

Література

1. Економічна журналістика : новації західної преси / вид. 2-е, оновл. Київ : Інститут масової інформації, 2005. 112 с.
2. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
3. Іваницька Б. Преса господарських товариств Східної Галичини : становлення, тематичні аспекти і суспільно-політична роль (1918-1939 рр.) : монографія. ЛА «Піраміда», 2017. 188 с.
4. Батракова Т., Кармазіна В. Аналіз стану сільського господарства України у рамках програми підтримки АПК-2020. *Економічні студії : науково-практичний журнал*. 2020. №1 (27). С. 16-22.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Економічна журналістика виконує в суспільстві такі **функції**:

- 1) регулюючу, оскільки дає можливість регулювати перебіг проблем і подій в головних секторах економіки країни;
- 2) пізнавальну, оскільки надає досить специфічну інформацію для пересічного українця, дозволяючи йому дізнатися про спеціалізовані речі;
- 3) пов'язуючу, оскільки дозволяє пов'язувати між собою досить розрізнені галузі економіки через висвітлення близьких проблем і пошук шляхів їхнього вирішення;
- 4) екзистенційну (сутнісну), оскільки надає можливість існувати кожному читачеві, глядачеві, слухачеві, користувачеві електронними ЗМІ у просторі, що наповнений життєвими проблемами й інтересами;
- 5) прогностичну, оскільки дозволяє прогнозувати майбутнє країни, її економіки і політики.

Головні проблеми економіки на сторінках преси:

- глобалізація міжнародної економіки — взаємопроникнення національних економічних інтересів різних країн, збільшення опосередкованої економічної взаємозалежності сучасних держав;

- монетарна політика країн «Великої сімки» та великих геополітичних регіонів;
- динаміка світової комерції (на регіональному та міждержавному рівнях);
- великі ринки сировини;
- розвиток міжнародного ринку енергії;
- інвестиції та заощадження;
- макроекономіка на національних рівнях: бюджетна й податкова політика держав світу;
- мікроекономіка: оригінальний досвід конкретних підприємств і концернів, виробничих груп;
- процеси приватизації й націоналізації в різних країнах світу;
- захист інтересів споживачів;
- конфлікт екології та виробництва.

Ключ подання економічного тексту:

- ✓ ключ подання має максимально враховувати правило наближення інтересів (в контексті географії, хронології, емоції, специфіки аудиторії);
- ✓ ключ треба підбирати водночас із жанром, відразу після визначення основного повідомлення;
- ✓ заголовок, вріз, зачин чітко погоджені з ключем подання;
- ✓ кілька ключів подання в одному тексті заплутують читача;
- ✓ довжина тексту пропорційна ключу подання: чим менше місця, тим він вужчий.

Найтипівіша вада економічних текстів – захаращеність специфічними термінами. Навіть якщо всі ці спеціальні назви зрозумілі підготовленому читачеві, вони роблять текст важким, наукоподібним – «нежурналістським».

Економічний текст особливо потребує ясного, «прозорого» викладу, який дозволяє читачеві швидко його засвоїти. Короткі, прості фрази набагато кращі, ніж складні та складнопідрядні. Цифри й посилання мусять викладатися з максимальною точністю і ясністю.

Основні правила читабельності економічного тексту:

- розбивати без жалю складні речення на прості;
- заміняти, де лише можна, специфічні терміни загальноживаними словами, уникати наукової лексики;
- не зловживати аббревіатурами, які збивають з пантелику навіть підготовленого читача, якщо він розглядає газету втомлений, увечері після роботи;
- уникати зайвих цифр. Якщо вони видаються дуже важливими, краще виносити їх за текст, у довідкові вставки;
- ніколи не вживайте термінів (наприклад, у цитаті), які точно не розумієте самі¹³.

¹³ Економічна журналістика : новації західної преси / вид. 2-е, оновл. Київ : Інститут масової інформації, 2005. 112 с.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1) Знайти приклади маніпуляцій в економічних звітах, опублікованих у мас-медіа:

- відсутність інформації про реальний та номінальний дохід,
- неврахування інфляції, відсутність бази порівняння,
- затушування показників,
- вибір «зручних» звітних періодів,
- замовчування «незручних» даних,
- неправдиві причинно-наслідкові зв'язки,
- узагальнення,
- хибне акцентування,
- викривлення вибірки,
- замовчування статистичної погрішності.

2) Визначити конкретні джерела економічної інформації в мережі інтернет для роботи журналіста:

- ресурси нормативно-правової документації;
- реєстри та бази даних в мережі;
- публічні фінанси;
- фондовий ринок;
- міністерства та відомства.

Тема № 8

УКРАЇНСЬКІ ЗМІ І СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Суть поняття «соціальна журналістика».
2. Моделі, функції та механізм соціальної політики.
3. Соціальна проблематика у ЗМІ.
4. Взаємодія соціальних ЗМІ та соціальної роботи.
5. Особливості подачі матеріалів соціальної тематики у друкованих, аудіо- та візуальних ЗМІ.
6. Проблеми безробіття та його подолання в українських засобах масової інформації.
7. Перспективні завдання соціальної журналістики.
8. Побутова і сімейна проблематика.
9. Питання соціального захисту населення.
10. Соціальна проблема сирітства в медіадіяльності.
11. Молодіжна проблематика у виданнях загального спрямування і спеціалізованих за віковою категорією.
12. Проблеми навчання, виховання та відпочинку молоді у ЗМІ. Проблема бездомних та безпритульних людей у ЗМІ.

Література

1. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.

2. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.
3. Лубкович І. Соціологія і журналістика : підруч. 3-тє вид., стереотипне. Львів : ПАІС, 2013. 232 с.
4. Холод О. Соціальні комунікації: соціо- і психолінгвістичний аналіз: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Львів : ПАІС, 2011. 288 с.
5. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Соціологія – це наука про соціальні інститути, процеси, суспільні групи та їх взаємозв'язки як цілісну систему. Головна ознака соціології – її орієнтація на вимірювання досліджуваних явищ конкретними величинами.

Результатом соціологічного дослідження є нові знання про суспільство або його частину і – на основі цих знань – практичні рекомендації політикам, бізнесменам, управлінцям тощо.

Соціологічна і журналістська діяльність мають багато спільного. Передусім спільний об'єкт вивчення – суспільство у всій його різноманітності. Чимало спільного є і в методиці роботи, адже вивчаючи проблему, журналіст, як і соціолог, прагне встановити суттєве, типове, а збираючи факти, шукає взаємозв'язків між ними, які часто приховані. Журналіст працює з документами, проводить спостереження, інтерв'ю, ставить експерименти, тобто використовує ті ж методи, що й соціолог.

Звичайно, між соціологією і журналістикою є суттєва відмінність. Соціолог насамперед шукає типове, загальне, абстрагуючись від особливого, виняткового, журналіст же на особливе звертає увагу прискіпливіше, деколи воно стає для нього навіть основним предметом вивчення. У журналістиці, не менш, ніж у соціології, важливо розрізняти, де ми маємо справу з типовим, а де – з особливим¹⁴.

Соціальна журналістика заявляє про необхідність учасі медіапрацівників у вирішенні соціальних проблем, пошук діяльного позитиву в соціальній реальності, неконструктивність песимістичних (маргіналізованих) позицій.

Основною функцією (та роллю) *соціальної журналістики* стає «модератор діалогу». Це означає, що журналістика може і повинна *створити середовище для рівноправного діалогу* між різними соціальними групами та спільнотами – наскільки б вони не були відмінними в ідеях, цілях, засобах самоорганізації, – в ході якого повинні вирішуватись соціальні суперечності та конфлікти. Журналістика може і повинна *об'єднувати* в єдиному інформаційному просторі протилежні думки та орієнтири, які, ставши частиною суспільного, саме в зазначеному просторі мають знайти шляхи або аргументи для зближення, порозуміння тощо¹⁵.

¹⁴ Лубкович І. Соціологія і журналістика : підруч. 3-тє вид., стереотипне. Львів : ПАІС, 2013. 232 с.

¹⁵ Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Описати соціологічні методи збору інформації в журналістиці (анкетування, соціологічне інтерв'ю, соціометричне опитування, тестування, спостереження, експеримент) та навести приклади їх застосування.
- 2) Підготувати доповідь на тему «Соціологія громадської думки: природа взаємостосунків з мас-медіа».
- 3) На основі одного медіа (на вибір студента) продемонструвати спектр соціологічних проблем Вінниччини за поточний рік.

Тема № 9

МЕДИЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Особливості висвітлення медичної проблематики в сучасних українських ЗМІ.
2. Вплив медичної журналістики на громадськість.
3. Критерії висвітлення медичної інформації в ЗМІ.
4. Тематично-змістовий та функціональний аспекти спеціалізованої медичної преси.
5. Медіадискурс здорового способу життя.
6. Конструювання ризиків, пов'язаних зі здоров'ям, у ЗМІ.
7. Функції медичних мережевих видань.
8. Висвітлення теми COVID-19 у ЗМІ.
9. Роль ЗМІ у формуванні ставлення громадськості до теми ВІЛ/СНІДу.
10. Ціннісні орієнтації публікацій та ставлення до проблеми ВІЛ/СНІДу.
11. Компетентність журналістів у темі ВІЛ/СНІДу: редакційна політика й організаційна співпраця.
12. Міфи й негативні стереотипи про ВІЛ/СНІД у друкованих виданнях.

Література

1. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
2. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
3. Садівничий В. «Відродження починається із гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини XIX – початку XX ст.) : монографія. Дніпропетровськ : Середняк Т.К., 2015. 360 с.
4. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.
5. Медіа-іміджі ВІЛ/СНІДу в Україні / Т. Семигіна, І. Зубець, Д. Богдан та ін. ; за ред. Т. Семигіної. Київ : ВД «КМ академія», 2005. 124 с.
6. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.
7. Larsson A., Oxman A., Carling C., Herrin J. Medical messages in the media – barriers and solutions to improving medical journalism. *Blackwell Publishing Ltd. Health Expectations*. 2003. P. 323-331.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Соціокомунікативний механізм медичної інформації ґрунтується на системі розповсюдження спеціалізованих знань в інформаційному просторі. Система її розповсюдження включала як закриті, так і відкриті канали: приватне та офіційне листування, обмін науковими працями, поширення документів як наукового, так і практичного змісту, оприлюднення результатів наукових досліджень чи практичних спостережень під час конференцій, з'їздів, засідань товариств тощо, підготовка опису досліджень до оприлюднення, публікація матеріалів у періодичних та продовжуваних виданнях, підготовка до друку та поліграфічне відтворення книг і брошур, формування спеціалізованих медичних бібліотек тощо.

Головна спрямованість спеціалізованого медичного інформаційного простору – вирішення завдань інституціональної системи охорони здоров'я шляхом забезпечення комунікативних функцій галузі.

Спеціалізований медичний інформаційний простір – це середовище, в якому відбувається вироблення, збір, зберігання та поширення ретельно перевіреної, документально підтвердженої, достовірної, доступної, валідної інформації медико-біологічного змісту, а також інформаційна взаємодія між агентами інформаційних обмінів для задоволення власних інформаційних потреб, забезпечення епідеміологічних досліджень, статистичних вимірювань, лікувально-профілактичних заходів чи наукового пошуку¹⁶.

Ключові теми публікацій про ВІЛ/СНІД:

- на соціальну тему (а саме стосовно дискримінації людей, які живуть із ВІЛ, зв'язку між ВІЛ та наркотиками, секс-бізнесом, міграцією, бідністю тощо, створення соціальних служб для ВІЛ-позитивних, запровадження програм зменшення шкоди, суспільних цінностей, благодійності, соціально незахищених дітей, здорового способу життя тощо) – 42,4 %;
- на медичну тему (лікування, ліки та вакцини, фінансування медичної галузі, проблеми сучасної медицини, медичні конференції та зібрання, робота лікарів і підготовка медичного персоналу до роботи з ВІЛ-позитивними, статті про особливості різних хвороб тощо) – 28,1 %;
- на політичну тему (актуальні соціально-політичні проблеми, програми та виступи кандидатів у Президенти України, заяви політичних діячів, урядові та державні програми, участь політиків у діяльності, спрямованій на боротьбу зі СНІДом, тощо) – 8,0 %;
- на розважальну тему (про віртуальний секс, статеві стосунки, стосовно життя зірок музики та кіно, анекдоти тощо) – 5,1% (розміщені переважно в «глянцевих» журналах);
- на кримінально-правову тему (боротьба з наркобізнесом та поширенням наркотиків в Україні, становище у пенітенціарній системі, скоєння правопорушень тощо) – 4,3 %;

¹⁶ Садівничий В. «Відродження починається із гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини ХІХ – початку ХХ ст.): монографія. Дніпропетровськ: Середняк Т.К., 2015. 360 с.

- з економічної тематики (фінансування соціальної сфери в цілому і програм боротьби з ВІЛ/СНІДом зокрема, економічні наслідки ВІЛ/СНІДу, вартість грантів і позик на боротьбу з епіжемією тощо) – 3,3 5;
- на інші теми – 8,7 %¹⁷.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Укласти каталог сучасних українських спеціалізованих медичних мас-медіа.
- 2) Визначити джерела медичної інформації.
- 3) Підготувати доповідь на тему: «Особливості висвітлення епідеміологічної тематики у вінницьких ЗМІ (COVID-19, гепатит А тощо)».

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ ЗМІ УДУХОВНО-КУЛЬТУРНОМУ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Тема № 10

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Культура, її функції та цінності.
2. Вітчизняна культура на сучасному етапі: успіхи та втрати.
3. Структура культурної сфери.
4. Функції культури у сучасному суспільстві.
5. Культурні феномени сучасної епохи.
6. Взаємодія масової та класичної культури.
7. Правові основи розвитку культури в сучасній Україні. Соціальний статус культури.
8. Відображення у ЗМІ сучасних культурних процесів.
9. Спеціалізовані журнали про культуру (загальнодержавні та регіональні).
10. Вплив структури редакційного колективу на рівень текстів (наявність або відсутність кваліфікованих оглядачів, рецензентів та репортерів).
11. Події та проблеми культурного життя на сторінках масових видань.
12. Музична журналістика: функції і стратегії тематизації.

Література

1. Грабовський С. Українська культура today: проблеми і небезпеки. Начерки небезстороннього. *Сучасність*. 2009. № 6. С. 163-176.
2. Лобода С. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття : протистояння ідей : монографія. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 504 с.
3. Мельник Л. Музична журналістика : теорія, історія, стратегії. На прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2013. 384 с.

¹⁷ Медіа-іміджі ВІЛ/СНІДу в Україні / Т. Семигіна, І. Зубець, Д. Богдан та ін. ; за ред. Т. Семигіної. Київ : ВД «КМ академія», 2005. 124 с.

4. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
5. Тетьора Ж. Інформаційні технології та їхній вплив на сучасний стан масової культури в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2001. № 12. С. 30-33.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Культура – це світ суспільно значущих змістів, сенсів, цінностей людського буття, і, відповідно, способів їхнього отримання, зберігання та трансляції. Відтак культурний вимір має все, що робить людина і що робиться з людиною: економіка, наука, освіта, навіть політика. Тому всі кричущі проблеми сучасного світу – це проблеми за великим рахунком культурні (чи, як ще зазначають філософи, «соціокультурні», тобто водночас і властиво соціальні (соціально-економічні, соціально-психологічні, соціально-політичні, соціально-технологічні тощо) і суто культурні¹⁸.

Масова культура є продуктом індустріального, а надалі постіндустріального суспільства з притаманним йому культом споживання та високим розвитком засобів масової комунікації, насамперед преси, радіо, кіно, телебачення, зв'язку, які роблять споживання культурних цінностей масовим. Масова культура, як правило, знаходить свій родючий ґрунт там, де не розвинена національна культура. Вона, страчаючи елемент останньої, поширюється у надзвичайно великих масштабах за допомогою засобів тотальної комунікації, характерною рисою якої є комерційний, псевдонародний характер, стандартний рівень.

Головними чинниками формування та розвитку масової культури є кілька взаємоперехресних напрямів культури:

- 1) розважальна культура (комерційний характер шоу-бізнесу, індустрії розваг);
- 2) молодіжна культура (культура бунтарства, «контркультура», «субкультура протесту»);
- 3) масова культура або ж технокультура як результат впливу засобів масової комунікації на формування масової культури.

Масова культура розрахована на смаки та потреби масової людини, що робить її рівень посереднім, оскільки не дає глибокого відображення тих проблем, які вона підіймає. Виходячи з цього, культурна політика кожної держави (і української також) – повинна враховувати необхідність розвитку високої культури, взірці якої слугуватимуть свого роду підтримкою для масовокультурних творів, підіймаючи їх рівень¹⁹.

Музична журналістика – це форма спеціальної творчої діяльності, скерованої на переведення фактів, пов'язаних із подіями в світі музики, в їх інформаційний аналог. Комунікатом музичної журналістики є будь-яке вербальне повідомлення, в якому в різних жанрах тематизуються зв'язки

¹⁸ Грабовський С. Українська культура today: проблеми і небезпеки. Начерки небезстороннього. *Сучасність*. 2009. № 6. С. 163-176.

¹⁹ Тетьора Ж. Інформаційні технології та їхній вплив на сучасний стан масової культури в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2001. № 12. С. 30-33.

суспільства з музикою. Поняття музичної критики може вживатися синонімічно, в ширшому сенсі, передовсім коли йдеться про оцінку та аналіз творів та / або їх виконань у ЗМІ.

Найголовнішими функціями музичної журналістики є інформаційна та просвітницька. Адже зазвичай тексти про музику в ЗМІ не лише повідомляють, а й – практично одразу ж – намагаються пояснити, поглибити інформацію, захопити нею. Власне інформації про музику в ЗМІ дуже часто немуть мотиваційний або мобілізуючий елемент, як от анонси концертів чи вистав, завдання яких – спонукати до відвідання, рецензії на нотні видання чи записи, покликанні привабити покупця тощо. Втім, завдання соціальної орієнтації в межах просвітницької функції музичної журналістики не обмежується лише розповсюдженням відповідного культурного продукту. Тут ідеться і про формування суспільної думки про нього, про оцінку й прогноз соціальної значимості тієї чи іншої музичної події.

Натомість розважальну (рекреативну або гратифікаційну) функцію музичної журналістики часто переоцінюють чи й узагалі хибно ідентифікують як панівну. Музика як мистецтво справді становить одну із найважливіших форм ментальної рекреації людини, сприяє духовному відпочинку. Однак сприйняття інформації про музику (на відміну від самої музики) зазвичай пов'язане в реципієнта не лише із очікуванням насолоди, але й з пошуком інформації та орієнтиром²⁰.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Проаналізувати журнальне видання про культуру (на вибір здобувача).
- 2) Визначити тематичний спектр новин про культуру у вінницьких ЗМІ за останні два тижні.

Тема № 11

НАУКОВА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Наука і мас-медіа.
2. Вимоги до наукового журналіста.
3. Джерела наукової інформації.
4. Сучасна періодика в системі наукової комунікації.
5. Науково-популярна журналістика та її види.
6. Класифікація українських наукових періодичних виидань.
7. Етичні аспекти наукової журналістики.
8. Сучасні інтелектуальні журнали як явище культури.
9. Цільова аудиторія інтелектуальних видань.
10. Міждисциплінарний, мультиформатний та інтерактивний характер інтелектуальних видань.

²⁰ Мельник Л. Музична журналістика : теорія, історія, стратегії. На прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2013. 384 с.

Література

1. Наукова комунікація у мас-медіа : практикум / укладачі А.А. Бойко, Н.В. Зелінська, О.Ф. Коновець; перекл з англ. Н.В. Зелінської. Львів : Українська академія друкарства, 2009. 124 с.
2. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Для того, щоб краще зрозуміти природу стосунків між наукою та засобами масової інформації, важливо розрізняти декілька понять. Існує три **види наукової журналістики**:

1. **Спеціалізовані наукові видання**, що видаються науковцями для науковців і призначені для вузькоспеціалізованого кола читачів.

2. **Робота наукових журналістів і спеціальних кореспондентів**, чий матеріал розміщується на шпальтах видань, присвячених дослідженням у межах спеціальних наукових програм. Цій роботі зазвичай передують ретельне журналістське розслідування. Наукові журналісти, що працюють таким чином, дуже цінують свою репутацію та приділяють велику увагу надійності та точності поданої інформації, через що їх робота нерідко супроводжується різного роду неприємностями.

3. **Робота кореспондентів, які не спеціалізуються на науковій проблематиці**, – це можуть бути працівники відділу новин, політики, фахівці з охорони природи, які іноді висвітлюють наукову тематику, та ін. Таким чином, репортаж, написаний спеціальним науковим кореспондентом, може перетворитися на звичайне повідомлення у випуску новин, що має зовсім інші особливості та оцінюється за іншими критеріями. Так само і повідомлення з випуску новин може бути представлене з наукової точки зору.

Визначають **три основні функції наукової періодики**: *кумулятивна* (засоби фіксації і нагромадження знань), *комунікативна* (засоби інформування, передавання знань) і *пріоритетна* (засоби фахового і публічного визнання вченого – як реєстрація його авторської заявки на нову ідею, винахід).

Важливу роль у сучасній науковій комунікації відіграє **науково-популярний журнал** – це своєрідне вікно у світ науки, який дає змогу розширити наші уявлення про навколишній світ, еволюцію природи і суспільства, перетворення у сфері техніки. Особливо, коли він розрахований на велику аудиторію читачів і вчених з різних галузей знань, а також тих, хто просто цікавиться наукою²¹.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Сформулювати перелік вимог до роботи наукового журналіста.
- 2) Зробити порівняльну характеристику наукових, науково-популярних та інтелектуальних видань.

²¹ Наукова комунікація у мас-медіа : практикум / укладачі А.А. Бойко, Н.В. Зелінська, О.Ф. Коновець; перекл з англ. Н.В. Зелінської. Львів : Українська академія друкарства, 2009. 124 с.

Тема № 12

ДУХОВНО-РЕЛІГІЙНА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Актуальні проблеми релігійного життя України.
2. Церква і держава.
3. Сучасна церковна преса в Україні: головна проблематика.
4. Тематична спрямованість сучасної християнської періодики.
5. Характер інформації релігійної тематики на сторінках українських загальнонаціональних видань.
6. Релігійна проблематика і професійні стандарти журналістики.
7. Хартія журналіста, який спеціалізується з релігійної тематики.
8. Проблеми благодійної діяльності в Україні, висвітлення ЗМІ.

Література

1. Бойко А. Преса православної церкви в Україні 1900-1917. Культура. Суспільство. Мораль : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2002. 308 с.
2. Бойко А. Релігійна журналістика : підруч. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 303 с.
3. Бойко А. Релігія в мас-медіа України : тексти лекцій. Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. 158 с.
4. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Інформація релігійного характеру, що публікується в українських ЗМІ, поділяється на дві великі частини. Перша – це відомості про концептуальні основи тієї чи іншої релігії, про віровчення, світоглядні засади та історію розвитку віри. Також до цієї частини можна віднести публікації про історію тієї чи іншої конфесії та про роль і місце релігії в історичному процесі.

Друга частина – інформація щодо функціонування церков і релігійних організацій, офіційні відомості про їх внутрішнє життя, благодійницька, суспільна, а іноді й політична діяльність тощо.

Сама по собі релігійна інформація – назва певним чином умовна, оскільки будь-які відомості стосовно релігії мають передусім світоглядний характер, отже, впливають на свідомість споживача цих відомостей, формуючи його думки, а іноді й зміцнюючи ціннісні орієнтири. Це й є метою релігійних організацій і задачею мас-медіа, які виходять під їх егідою. І будь-яка інформація, поширена їх прес-службами, має на меті певний вплив на аудиторію.

Статті з тематики першої групи переважно публікуються у газетах, журналах та Інтернет-виданнях, які виходять під егідою церков і релігійних організацій. Ця періодика має постійну аудиторію, яка складається з прибічників конфесії або релігійної організації. Розповсюджуються друковані видання у церквах, будинках молитви, спеціалізованих крамницях серед тих, хто віддає перевагу цій чи іншій релігійній організації. Редакції

цих видань майже зовсім не подають реклами, маркетингова політика не проводиться, що не сприяє розповсюдженню вказаної періодики²².

Публікації в суспільно-масових медіа присвячені віддзеркаленню релігійного процесу, взаємозв'язкам і взаємовпливам церков і суспільства, влади, культури, мистецтва, науки тощо. Працівник суспільно-масових медіа мусить дотримуватись принципу толерантності у висвітленні релігійних проблем, а також усіх стандартів журналістської етики. Релігійна віра, належність до конфесії, релігійні уподобання не мають і не можуть впливати на об'єктивність і незаангажованість висвітлення подій та проблем у будь-яких релігійних організаціях.

Релігійна тематика може реалізовуватись у багатьох аспектах і проблемах. Головними з них і найчастіше висвітленими в медіа вважаються такі:

- релігія і влада / держава;
- релігія та політика;
- релігія й соціальні проблеми;
- релігія і наука;
- релігія та освіта;
- релігія й мистецтво;
- релігія і війна;
- міжконфесійні відносини;
- релігія і сім'я, родинне й подружнє життя;
- релігія та діти;
- паломництва і релігійний туризм;
- сенсації, скандали, які стосуються релігійних організацій або представників духовенства.

Ці проблеми можуть відображатись у конфесійних і суспільно-масових медіа в багаваріантних темах, у різних жанрових формах. За уявної свободи вибору тем, ідей, жанрів, відповідних ЗМІ, існують певні правила реалізації цих тем²³.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

1) Підготувати доповідь на одну із тем:

1. Медіа православних церков.
2. Медіа Української греко-католицької церкви.
3. Медіа римо-католицької церкви.
4. Медіа протестантських церков.
5. Медіа мусульман, буддистів, індуїстів, іудеїв, представників неорелігій.
6. Атеїстична тематика в українських меда: історія і сучасність.

2) Визначити професійні стандарти журналістики та публікацій з релігійної тематики.

3) Визначити ознаки «мови ворожнечі» в публікаціях релігійних тем.

²² Бойко А. Релігія в мас-медіа України : тексти лекцій. Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. 158 с.

²³ Бойко А. Релігійна журналістика : підруч. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 303 с.

Тема № 13
ГЕНДЕРНА ПРОБЛЕМАТИКА
План

1. Стать і гендер – основні поняття.
2. Гендерний підхід: історія та сучасність.
3. Гендерні проблеми в сучасному контексті.
4. Гендерна проблематика у висвітленні ЗМІ.
5. Гендерні стереотипи.
6. Роль ЗМІ у формуванні сучасної гендерної свідомості.
7. Особливості видань для жінок.
8. Історія розвитку часописів для жіночої аудиторії.
9. Тематика та основні функції жіночої періодики.
10. Типологічні особливості журналів для чоловіків.
11. Роль періодики для жінок (чоловіків) у формуванні образу сучасної жінки (чоловіка).

Література

1. Марценюк Т. «Захисники галактики»: влада і криза в чоловічому світі. Київ : КОМОРА, 2020. 256 с.
2. Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ : КОМОРА, 2018. 328 с.
3. Стельмах Б., Ярош О. Гендерна чутливість українських медіа. Порадник. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2018. 67 с.
4. Сучасна жіноча преса в Україні: показчик / упоряд. А.М. Волобуєва, Н.М. Сидоренко. Київ : Дослідницький центр історії української преси, 1998. 76 с.
5. Цепкало Т. Гендерна специфіка сучасних українських медіа. *The 13th International scientific and practical conference "Eurasian scientific discussions" (January 22-24, 2023)*. Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2023. С. 305-311.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Поняття гендеру в активний ужиток потрапило лише в 1960-х роках. Виявилося, що дослідницям і дослідникам замало самого лише біологічного поняття «стать», і вони почали використовувати ще слово «гендер», у якого наразі є критичний потенціал: у сучасному суспільстві мало говорити лише про біологічні відмінності, слід зважати й на відповідні гендерні ролі.

Гендер – це певні соціальні ролі, виконання яких сподіваються від чоловіків і жінок. Жінка насамперед мама, відповідальна за догляд за дітьми й іншими членами родини, за хатню роботу. А чоловік радше професіонал, експерт і знавець свого діла, а ще він вміло водить машину.

У суспільстві **гендерні стереотипи** – уявлення про соціальні ролі для чоловіків і жінок – базовані передусім на біологічних ознаках. Так звані традиційно жіночі ознаки називають **фемінністю** (чи жіночністю), а чоловічі – **маскулінністю** (чоловічістю).

Проте гендер – це не просто описова ознака, це **критика** досить вузького сценарію поведінки для жінок і чоловіків. Гендерні студії критикують явище **гендерної поляризації** (намагання вбачати в жінках і чоловіках лише відмінності), адже жінки – гетерогенна група, різнорідна всередині, так само як чоловіки. Критикують також **андроцентризм** (культурна традиція, яка зводить людську суб'єктивність до єдиної чоловічої

норми, що репрезентується як універсальна об'єктивність) і **патріархат** як норму суспільного життя.

Гендерна теорія передбачає зміну соціальної реальності, мета якої – забезпечити гендерну рівність. Фактично ідея гендерної рівності – це і є фемінізм. Так само явище фемінізму передбачає критику стереотипів щодо жінок і чоловіків, нерівності між ними. Тобто поняття «гендер» – це певне перебалансування фемінізму.

Фемінізм – соціальна теорія та критика патріархату як несправедливого суспільного устрою, а також рух, що підвищив статус жінок у більшості суспільств. Фемінізм – це боротьба за рівні права та можливості жінок і чоловіків²⁴.

Чоловіків, які поряд із жінками борються за гендерну рівність, називають феміністами. Феміністичний чоловічий рух – явище, що існує не один десяток років. Активісти й інтелектуали переконані: патріархат і жорсткі гендерні ролі – це те, що гнітить усіх незалежно від статі.

Чоловічі студії – це міждисциплінарна академічна галузь, яка стосується вивчення становища чоловіків та явища маскулінності, зокрема в контексті гендерних і феміністичних студій²⁵.

Засоби масової інформації завжди впливали на формування громадської думки в різних сферах життя та суспільства, а тому стають чинниками, котрі закріплюють у масовій свідомості правила гендерної поведінки та стереотипно-рольові зразки, що інколи межують із сексистськими упередженнями.

Манера подання інформації в жіночих і чоловічих виданнях відрізняється. Зокрема, це стосується образів обох статей. Так, у жіночих журналах образ чоловіка здебільшого інтерпретується крізь призму стосунків з протилежною статтю та кар'єрного росту, тоді як зовнішність його залишається на периферії публікацій. У чоловічих журналах акцент робиться на успішності та лідерстві. Образ жінки в першому варіанті видань подається опосередковано через професійну діяльність, сімейний простір, стосунки з чоловіком, духовний розвиток та догляд за зовнішністю. У другому варіанті видань концепт «жінка» оприявнюється через сфери роботи, хобі, дозвілля та взаємовідносин.

Оскільки гендерна рівність передбачає однакові права, присутність, відповідальність та участь обох статей в усіх сферах соціального життя, в тому числі і в ЗМІ, ЮНЕСКО рекомендує дотримуватись гендерного плюралізму в масмедіа та транслювати жінок і чоловіків в усій різноманітності²⁶.

Б. Стельмах та О. Ярош провели масштабне дослідження гендерної чутливості регіональних ЗМІ в 22 областях України і з'ясували, що середній показник гендерної чутливості в країні становить 30%, а також згідно з

²⁴ Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ : КОМОРА, 2018. 328 с.

²⁵ Марценюк Т. «Захисники галактики» : влада і криза в чоловічому світі. Київ : КОМОРА, 2020. 256 с.

²⁶ Цепкало Т. Гендерна специфіка сучасних українських медіа. *The 13th International scientific and practical conference "Eurasian scientific discussions" (January 22-24, 2023)*. Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2023. С. 305-311.

отриманими даними, найчутливішими є харківські (37%), волинські (36%), вінницькі (35%) та рівненські (35%) медіа. Трохи нижчі показники у дніпропетровських (34%), львівських (33%), закарпатських, запорізьких, кіровоградських та одеських ЗМІ (по 32%).

Аргументи, що пояснюють низький показник залучення жінок як експерток: абсолютна більшість чоловіків, що мають керівні посади; проблема субординації, коли доцільніше взяти коментар у чоловіка-керівника, ніж у його заступниці; відмова жінок коментувати через різні необ'єктивні причини (здебільшого зовнішній вигляд); установи та відділи самостійно вирішують, хто відповідатиме на офіційні запити; відсутність експерток у певних сферах, напрямках чи питаннях²⁷.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Переглянути один із зазначених художніх фільмів, написати есе про гендерну проблему, що розкривається у фільмі, з теоретичним обґрунтуванням:
 1. «Суфражистка», 2015, Велика Британія, режисерка Сара Геврон.
 2. «Коханці кав'ярні де Фльор», 2006, Франція, режисер Ілан Дюран Коен.
 3. «Усмішка Мони Лізи», 2003, США, режисер Майк Ньюел.
 4. «Прислуга», 2011, США, режисер Тейт Тейлор.
 5. «Приховані фігури», 2016, США, режисер Тед Мелфі.
 6. «Зроблено в Дагенхемі», 2010, Велика Британія, режисер Найджел Коул.
 7. «Битва статей», 2017, США, режисери Дж. Фейтон, В. Фаріс.
- 2) Проаналізувати одне вінницьке друковане або інтернет-видання за поточний рік (на вибір здобувача) щодо гендерної чутливості.

Тема № 14

СПОРТИВНА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Спорт як соціально-культурний феномен.
2. Висвітлення спорту в ЗМІ в різні періоди історії.
3. Трансформація спорту під впливом ЗМК.
4. ЗМК та масовий спорт.
5. Роль ЗМІ в ідеологізації спорту засобами масової комунікації в сучасному українському суспільстві.
6. Якість спортивних телетрансляцій на українському телебаченні.
7. Стереотипи у вітчизняних ЗМІ та шляхи їх подолання.
8. Специфіка жанру спортивного репортажу.
9. Спортивні ток-шоу.
10. Організація проведення та види спортивного інтерв'ю.
11. Особливості висвітлення дитячо-юнацького спорту в ЗМІ.

²⁷ Стельмах Б., Ярош О. Гендерна чутливість українських медіа. Порадник. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2018. 67 с.

Література

1. Житарюк М. Великий спорт і мас-медіа. Текст лекцій : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 1997. 84 с.
2. Лукашук В., Зінюк А. Засоби масової комунікації як фактор трансформації сучасного спорту : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 140 с.
3. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Спорт як важливий соціальний феномен охоплює всі рівні сучасного соціуму. У широкому сенсі слово «спорт» представляє собою загальний термін, що позначає будь-який різновид фізичної культури. Оскільки спорт значною мірою репрезентує найбільш суттєві компоненти існуючої культури, то він не тільки породжує та вирішує певні специфічні проблеми, властиві тільки цій підсистемі суспільства, але й виступає індикатором багатьох соціальних проблем, що породжуються його складовими. За сучасних умов видовищний спорт стає формою професійно організованої взаємодії, набуваючи риси мистецтва як специфічної форми суспільної думки.

Спорт і ЗМК йдуть поряд, починаючи з XVII ст., коли з'явилася перша газета, що регулярно друкувала статті про спорт. Перші спортивні огляди з'явилися в 1733 р., коли Бостонська газета передрукувала репортаж із британських газет про чемпіонат із боксу в Англії. Важливою віхою в історії українських спортивних засобів масової інформації стала поява першого найбільш авторитетного періодичного видання, спеціально присвяченого питанням фізичного виховання і спорту – журналу «Краса і сила», що видавався в Києві в 1913 р.

Мас-медіа дають можливість не тільки познайомитися з різними точками зору на ту чи іншу спортивну подію, але й різнобічно розкрити те, як проходять змагання, а також інформувати про виступи спортсменів на змаганнях (українських, міжнародних).

Поява медіаспорту, породженого медіакомплексом, продуктом розвитку цивілізації кінця XX століття, спродукувало іншу концепцію розуміння ролі спорту в соціумі, що постійно змінюється, сформувавши величезну аудиторію глядачів і вболівальників, які сприймають спорт як специфічну соціальну практику візуально, не включаючись фізично. Особлива реконструююча мова, медіатрансляції дозволяють на очах у мільйонної аудиторії не тільки «on-line» фіксувати нечувані спортивні подвиги, але й завдяки зміні камер, уповільненому показу тощо бачити такі ракурси спортивної події, обличчя спортсменів, нюансів процесу, які в реальності, під час перебування на стадіоні, треку, трасі, льодовому палаці, побачити практично неможливо.

Крім того, візуальний образ спорту використовується у спеціальних шоу, наприклад, реслінзі, льодових, гімнастичних і всіляких інших спортивних спектаклях²⁸.

²⁸ Лукашук В., Зінюк А. Засоби масової комунікації як фактор трансформації сучасного спорту : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 140 с.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Знайти приклади спортивної стереотипізації у ЗМІ.
- 2) Підготувати спортивний репортаж (на дійсну або вигадану подію).
- 3) Проаналізувати спортивне ток-шоу (на вибір здобувача) та засоби впливу на аудиторію, використані в телепередачі.

РОЗДІЛ 4

АНТИКРИМІНАЛЬНА ТА АНТИНАРКОТИЧНА ФУНКЦІЇ ЗМІ

Тема № 15

КРИМІНАЛЬНА ПРОБЛЕМАТИКА

План

1. Злочинність як соціальне явище.
2. Функції ЗМІ у протистоянні криміналу.
3. Кримінальна замітка як жанр журналістики.
4. «Чорнуха» як атрибут сучасної преси.
5. Висвітлення кримінальної тематики на сторінках українських загальнонаціональних видань.
6. Журналістське розслідування як жанр і як вид творчої діяльності.
7. Етика та безпека журналіста під час роботи над журналістським розслідуванням.

Література

1. Порфімович О. Навчально-методичний комплекс з кримінальної проблематики в ЗМІ для студентів спеціальностей «Журналістика» і «Видавнича справа та редагування». Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. 61 с.
2. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
3. Хоменок О., Бурмагін О., Іванова К., Рибка Є., Томіленко С. Журналістське розслідування : навч. посіб. для початківців / за заг. ред. О. Хоменка. Мелітополь, 2008. 182 с.
4. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.
5. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Злочинність – це негативне соціально-правове явище, яке існує в суспільстві, має свої закономірності, кількісні та якісні характеристики, тягне негативні для суспільства і людей наслідки і вимагає спеціальних державних і громадських заходів контролю за ним.

Особа, яка вчинила злочин (особа злочинця) – це сукупність соціальних, психічних та інших властивостей, які складають суспільну небезпеку особи, винної в порушенні кримінального закону.

Злочином є передбачене Кримінальним кодексом суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом злочину.

Журналістам потрібно:

1. Висвітлювати тільки перевірену інформацію.
2. Якщо виникла суперечлива ситуація, пропорційно вислуховувати протидіючі сторони.
3. Матеріал має бути послідовним, без емоційного перенасичення.
4. Якщо є жертви або поранені, вербально описувати не потрібно, знімати здалека, без подробиць.
5. Коментарі брати в потерпілих або їхніх родичів тільки за згоди правоохоронців та лікарів.

Журналістам не потрібно:

1. Подавати інформацію, яку отримуєш із сумнівних джерел.
 2. Матеріал подавати суб'єктивно, подавати власні попередні висновки.
 3. Емоційно подавати інформацію.
- Жертви та поранених знімати зблизька, надовго фокусуючи на них камеру. В подробицях описувати вербально.
5. Якщо немає згоди на розмову постраждалих, родичів, правоохоронців, наполягати на інтерв'ю.
 6. Розголошувати прізвища, конфіденційну інформацію, що має цінність для слідства, якщо на це немає дозволу правоохоронних органів.

Етичні норми журналіста при висвітленні інформації про тяжкі та особливо тяжкі злочини:

1. Небажаним є детальний опис особливо тяжких злочинів. Для людей з нестабільною психікою це може стати спонукою до здійснення аналогічних вчинків.
2. Неприпустимими є фото в газетах та кадри на телеекрані, на яких видно обличчя постраждалих внаслідок аварій, катастроф, убивств, згвалтувань.
3. Небажаним є детальний опис корисливих злочинів, під час якого аудиторії повідомляються способи уникнення кримінальної відповідальності, здійснення шахрайств. Не виключено, що деякі читачі візьмуть журналістський матеріал на озброєння.
4. Журналіст у своєму матеріалі не має права називати підозрюваного винним до винесення вироку суду.
5. З етичних міркувань журналіст у своїх матеріалах має завжди змінювати справжні імена й прізвища постраждалих та підозрюваних.
6. Журналіст має бути особливо обережним, якщо героєм його матеріалу (підозрюваним, постраждалим) є неповнолітня особа.
7. Журналіст може проводити власне розслідування, зберігати в таємниці джерела інформації. Єдиним органом влади, який може змусити журналіста відкрити конфіденційне джерело інформації, є суд.
8. Журналіст завжди має усвідомлювати, до якої межі він готовий ризикувати своїм життям і здоров'ям, а також життям і здоров'ям близьких, коли висвітлює злочини, пов'язані з діяльністю організованої злочинності.²⁹

²⁹ Порфімович О. Навчально-методичний комплекс з кримінальної проблематики в ЗМІ для студентів спеціальностей «Журналістика» і «Видавнича справа та редагування». Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. 61 с.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) Підібрати інформаційні та аналітичні матеріали з вінницьких та інших регіональних мас-медіа за такими темами:
 1. Необережні злочини.
 2. Професійна злочинність.
 3. Злочини, вчинені з використанням релігійних почуттів громадян.
 4. Фальшивомонетництво.
 5. Міжнародна, транснаціональна злочинність. Злочинність за кордоном.
 6. Незаконна міграція та торгівля живим товаром.
 7. Злочинність у сфері економіки.
 8. Злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків.
 9. Організована злочинність, мафія.
 10. Злочини, пов'язані з корупцією.
 11. Тероризм та світове співтовариство.
 12. Вбивства, зґвалтування, тілесні ушкодження (насильницька злочинність).
 13. Крадіжка, пограбування, розбійні напади (корислива злочинність).
 14. Жіноча злочинність.
 15. Злочинність неповнолітніх.
 16. Злочинність військовослужбовців.
 17. Воєнні злочини сучасності.
- 2) Охарактеризувати діяльність ЗМІ з профілактики та попередження злочинності.

Тема № 16

ПРОБЛЕМАТИКА АНТИНАРКОТИЧНИХ ПУБЛІКАЦІЙ

План

1. Наркоманія як соціальна проблема.
2. Антинаркотична діяльність ЗМІ.
3. Основні тематичні напрями.
4. Проблема ефективності антинаркотичних публікацій.
5. Антинаркотичні періодичні видання: жанрово-тематичне наповнення.
6. Некомпетентність сучасної преси під час висвітлення проблем наркоманії.
7. Міфи субкультур, які вживають наркотичні засоби та інформація для їхньої нейтралізації.
8. Рекомендації ООН щодо створення тематичних матеріалів про наркотики.

Література

1. Проблематика ЗМІ : навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори : І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
2. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.

3. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.
4. Яковець Н. Наркоманія – проблема сучасного суспільства. *Безпека життєдіяльності*. 2015. № 2 (лютий). С. 8-11.

ТЕОРЕТИЧНИЙ БЛОК

Наркоманія перетворилась на одну із найсерйозніших проблем сучасного суспільства. Вона знищила творчі сили мільйонів молодих людей. Це чудовисько схильне знищити людину як фізично, так і психічно. Наркоманія така ж небезпечна, як невиліковні хвороби. Такі хвороби можуть убити людину, а наркотик не тільки знищує наркомана, але й приносить біль і страждання близьким.

Насолода, ку дають наркотики, дуже скороминуща. Задоволення швидко переходить у залежність. Пристрасть до наркотиків призводить до обману, крадіжок, непереборного бажання наступної дози. Для задоволення цього бажання наркоман готовий піти на антигромадські й антидержавні дії.

Пристрасть до наркотиків найбільш поширена у підлітків і молодих людей віком від 15 до 25 років. В окремих випадках на гачок каркотиків потрапляють навіть дев'ятилітні діти.

Жертвами наркоманії іноді стають люди, яким з певним умислом наркотики дають без їх відома. В деяких випадках молодих людей перетворюють на наркоманів, щоб ті брали участь у злочинній діяльності.

Наркотики – це психоактивні речовини, які здійснюють специфічний вплив на нервову систему та організм у цілому, викликають стан зміни свідомості, а при тривалому використанні здатні викликати залежність, що призводить до вживання наркотичних речовин у шкідливих для здоров'я дозах.

Соціальні чинники, що сприяють поширенню наркотиків:

- загострення соціальних суперечностей, соціальне розшарування суспільства (підвищується загальне незадоволення своїм життям, нервовість, тривожність і агресивність особистості);
- криза суспільних цінностей (люди перестають орієнтуватися на позитивні цінності, норми моралі);
- нерозвинутість соціально-культурної сфери, брак можливостей задовольнити дозвіллєві та творчі потреби, проявити соціальну, політичну і творчу активність);
- традиції вживання наркотиків (у багатьох культурах вживання наркотичних речовин, наприклад, алкоголю, є складовим елементом обрядів і ритуалів або звичним способом проведення вільного часу);
- поширення у суспільній свідомості ілюзії щодо властивостей наркотиків (а саме їх можливості викликати задоволення, «кайф», знімати стрес тощо)³⁰.

³⁰ Яковець Н. Наркоманія – проблема сучасного суспільства. *Безпека життєдіяльності*. 2015. № 2 (лютий). С. 8-11.

ПРАКТИЧНИЙ БЛОК

- 1) З'ясувати загальну тенденцію висвітлення у ЗМІ соціальних та особистих чинників, що впливають на поширення наркотиків.
- 2) Провести опитування серед ровесників щодо ефективності антинаркотичних публікацій у мас-медіа.
- 3) Підібрати приклади у ЗМІ некомпетентного висвітлення проблем наркоманії.
- 4) Здійснити моніторинг кількох друкованих видань Вінниччини щодо висвітлення антинаркотичної проблематики: частотність появи журналістських матеріалів, закономірність їх опублікування, об'єктивність та коректність висвітлення вказаних проблем.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

до розділу 1

Глобальні процеси сучасності в ЗМІ

Зміст завдання	Форма контролю	Рекомендована література
1. Підготувати доповідь на тему «Екологічні проблеми Вінниччини у ЗМІ», з'ясувати ступінь розкриття цієї проблематики у різних медіа за різні роки	Перевірка роботи	1. Беляков О. Екологічна проблематика засобах масової інформації : навчальний посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. 186 с. 2. Гнатовський М., Короткий Т., Хендель Н. Міжнародне гуманітарне право : довідник для журналістів / 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с. 3. Іванова О., Мойсєєва О., Стеблина Н. Місцева преса : посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії / під ред. О. Іванової. Київ : ТОВ «Бізнесполіграф», 2019. 232 с.
2. Провести моніторинг сучасної демографічної ситуації в Україні, розробити перспективний план відтворення населення (інформацію подати у формі презентації)	Перевірка роботи	4. Мелешенко О., Ковальчук О. Сучасна українська екологічна публіцистика : огляд сімдесятих – десятих років : тексти лекцій. Київ : Дніпро, 2020. 112 с. 5. Муромцева Ю. Демографія: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006. 300 с. 6. Носова Б. Міжнародна журналістика : сучасна зарубіжна публіцистика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 128 с. 7. Проблематика ЗМІ: навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с. 8. Проблематика ЗМІ: навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
3. На матеріалі одного ЗМІ (на вибір здобувача) з'ясувати основні причини міграції українців за кордон (інформацію подати у формі інфографіки)	Перевірка роботи	9. Тетьора Ж. Інформаційні технології та їхній вплив на сучасний стан масової культури в Україні. <i>Вісник Книжкової палати</i>. 2001. № 12. С. 30-33. 10. Топчій А. Нелегальна трудова міграція та торгівля людьми. Висвітлення проблеми у ЗМІ. Київ : К.І.С., 2008. 100 с. 11. Холод О. Соціальні комунікації: соціо- і психолінгвістичний аналіз: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Львів : ПАІС, 2011. 288 с.
4. Порівняти ступінь та якість подачі екологічної тематики в українських та зарубіжних ЗМІ	Перевірка роботи	

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
до розділу 2
Роль мас-медіа у політичному
та соціально-економічному житті суспільства

Зміст завдання	Форма контролю	Рекомендована література
1. Проаналізувати промову сучасного політичного лідера (на вибір здобувача), визначити маніпулятивний контент	Перевірка роботи	1. Батракова Т., Кармазіна В. Аналіз стану сільського господарства України у рамках програми підтримки АПК-2020. <i>Економічні студії : науково-практичний журнал</i> . 2020. №1 (27). С. 16-22. 2. Економічна журналістика : новації західної преси / вид. 2-е, оновл. Київ : Інститут масової інформації, 2005. 112 с. 3. Земляна І. Журналіст і (НЕ)безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Київ : Софія-А, 2016. 192 с. 4. Іваницька Б. Преса господарських товариств Східної Галичини : становлення, тематичні аспекти і суспільно-політична роль (1918-1939 рр.) : монографія. ЛА «Піраміда», 2017. 188 с.
2. Підготувати презентацію про діяльність одного сучасного військового журналіста (на вибір здобувача)	Перевірка роботи	5. Лубкович І. Соціологія і журналістика : підруч. 3-тє вид., стереотипне. Львів : ПАІС, 2013. 232 с. 6. Май М. Медіа-політика в інформаційному суспільстві / пер. з нім. В. Климченко та В. Олійник ; за ред. В. Іванова. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2011. 286 с.
3. Зробити порівняльний аналіз висвітлення економічної проблематики в регіональному та всеукраїнському періодичному виданні (на вибір здобувача)	Перевірка роботи	7. Мас-медіа. Демократія. Інформаційна війна : науково-практичне видання / за заг. ред. С.Ф. Джерджа. Київ : СПД Матвієнко, 2014. 78 с. 8. Медіа-іміджі ВЛ/СНІДу в Україні / Т. Семигіна, І. Зубець, Д. Богдан та ін. ; за ред. Т. Семигіної. Київ : ВД «КМ академія», 2005. 124 с. 9. Міжсекторальний діалог «ЗМІ-влада-громадскість» : практичний досвід : посібн. для зацікавлених у впровадженні осіб та організацій / упоряд. В. Лесюк, С. Пінчук, О. Шумельда. Київ : К.І.С., 2010. 96 с.
4. Зробити вибірку соціальних проблем міста Вінниці на основі регіонального періодичного або інтернет-видання (на вибір здобувача)	Перевірка роботи	10. Садівничий В. «Відродження розпочинається з гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини ХІХ – початку ХХ ст.) : монографія. Дніпропетровськ : Середняк Т.К., 2015. 360 с. 11. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с. 12. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с. 13. Штромайєр Г. Політика і мас-медіа / перекл. з нім. А. Орган. Київ : ВД «КМ академія», 2008. 303 с. 14. Larsson A., Oxman A., Carling C., Herrin J. Medical messages in the media – barriers and solutions to improving medical journalism. <i>Blackwell Publishing Ltd. Health Expectations</i> . 2003. P. 323-331. 15. Staats H., Wit A., Midden C. Communicating the Greenhouse Effect to the Public: Evaluation of a Mass Media Campaign from a Social Dilemma Perspective. <i>Journal of Environmental Management</i> . 1996. Vol. 45. P. 189-203.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

до розділу 3

Роль ЗМІ у духовно-культурному розвитку

Зміст завдання	Форма контролю	Рекомендована література
1. На основі вінницьких ЗМІ встановити, які культурні події відбулись у регіоні за останні три місяці	Перевірка роботи	1. Бойко А. Преса православної церкви в Україні 1900-1917. Культура. Суспільство. Мораль : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2002. 308 с. 2. Бойко А. Релігійна журналістика : підруч. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 303 с. 3. Бойко А. Релігія в мас-медіа України : тексти лекцій. Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. 158 с. 4. Грабовський С. Українська культура today: проблеми і небезпеки. Начерки небезстороннього. <i>Сучасність</i> . 2009. № 6. С. 163-176. 5. Іванова О., Мойсєєва О., Стеблина Н. Місцева преса : посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії / під ред. О. Іванової. Київ : ТОВ «Бізнесполіграф», 2019. 232 с.
2. Скласти каталог сучасних українських науково-популярних видань	Перевірка роботи	6. Лобода С. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття : протистояння ідей : монографія. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 504 с. 7. Лукашук В., Зінюк А. Засоби масової комунікації як фактор трансформації сучасного спорту : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 140 с. 8. Марценюк Т. «Захисники галактики» : влада і криза в чоловічому світі. Київ : КОМОРА, 2020. 256 с. 9. Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ : КОМОРА, 2018. 328 с.
3. Проаналізувати 5 випусків одного періодичного видання (на вибір здобувача) щодо гендерної зумовленості авторів та авторок (подати у вигляді інфографіки)	Перевірка роботи	10. Мельник Л. Музична журналістика : теорія, історія, стратегії. На прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2013. 384 с. 11. Наукова комунікація у мас-медіа : практикум / укладачі А.А. Бойко, Н.В. Зелінська, О.Ф. Коновець; перекл з англ. Н.В. Зелінської. Львів : Українська академія друкарства, 2009. 124 с. 12. Стельмах Б., Ярош О. Гендерна чутливість українських медіа. Порадник. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2018. 67 с. 13. Сучасна жіноча преса в Україні : показчик / упоряд. А.М. Волобуєва, Н.М. Сидоренко. Київ : Дослідницький центр історії української преси, 1998. 76 с. 14. Тетьора Ж. Інформаційні технології та їхній вплив на сучасний стан масової культури в Україні. <i>Вісник Книжкової палати</i> . 2001. № 12. С. 30-33. 15. Цепкало Т. Гендерна специфіка сучасних українських медіа. <i>The 13th International scientific and practical conference "Eurasian scientific discussions" (January 22-24, 2023)</i> . Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2023. С. 305-311.
4. Знайти приклад спортивного репортажу в інтернет-ЗМІ та проаналізувати майстерність журналіста в цьому жанрі	Перевірка роботи	

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

до розділу 4

Антикримінальна та антинаркотична функції ЗМІ

Зміст завдання	Форма контролю	Рекомендована література
1. На прикладі одного ЗМІ (на вибір здобувача) підрахувати співвідношення контенту кримінальної та культурної тематики	Перевірка роботи	1. Гнатовський М., Короткий Т., Хендель Н. Міжнародне гуманітарне право : довідник для журналістів / 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с. 2. Порфімович О. Навчально-методичний комплекс з кримінальної проблематики в ЗМІ для студентів спеціальностей «Журналістика» і «Видавнича справа та редагування». Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. 61 с. 3. Проблема ЗМІ: навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
2. Віднайти приклади подачі антинаркотичних публікацій в інтернет-виданнях за останній рік	Перевірка роботи	4. Топчій А. Нелегальна трудова міграція та торгівля людьми. Висвітлення проблеми у ЗМІ. Київ : К.І.С., 2008. 100 с. 5. Хоменок О., Бурмагін О., Іванова К., Рибка Є., Томіленко С. Журналістське розслідування : навч. посіб. для початківців / за заг. ред. О. Хоменка. Мелітополь, 2008. 182 с. 6. Altheide D. Mass media, crime, and the discourse of fear. <i>The Hedgehog Review</i>. 2003. Vol. 5. № 3. P. 9-25.

ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ

Тема: «Проблемно-тематичне наповнення сучасної преси»

1. Доповідь на тему: «Демографічна ситуація. Власне бачення» (2 год.).
2. Доповідь на тему: «Журналісти і політики як партнери інформаційної діяльності» (2 год.).
3. Слайд-шоу «Сутність поняття «соціальна журналістика» (4 год.).
4. Написання проблемної статті «Дотримання журналістських вимог ООН щодо написання тематичних матеріалів про наркотики» (4 год.).
5. Есе на тему: «Тютюн та алкоголь: наркотики чи засоби релаксу» (4 год.).
6. Есе на тему: «Перспективи розвитку сучасного мережевого мистецтва» (4 год.).
7. Презентація «Функціонування екологічної періодики міста Вінниця» (4 год.).

ПИТАННЯ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Особливості роботи різних відділів редакції ЗМІ і специфіка висвітлення їх проблематики.
2. Робота журналіста-дослідника у конкретній проблемно-тематичній галузі журналістики.
3. Основні поняття демографії. Демографічні процеси як історичне явище. Сучасні демографічні процеси.
4. Тенденції сучасного стану демографічних процесів: депопуляція корінного населення у розвинутих країнах і приріст населення в країнах, які розвиваються.
5. Сучасна Україна у демографічному процесі: позитивні та негативні аспекти.
6. Відображення демографічних проблем у журналістиці.
7. Функції преси в межах демографічної тематики. Роль якісної періодики в інформуванні населення про демографічні проблеми.
8. Ефективність участі української преси у вирішенні актуальних демографічних проблем.
9. Основні поняття міграції. Види міграції. Легальна та нелегальна міграція, внутрішня та зовнішня, постійна і тимчасова.
10. Причини, теми та спрямованість сучасної міграції. Сучасні міграційні процеси.
11. Роль міграційних процесів у євроінтеграції України. Ставлення українців до процесів міграції.
12. Висвітлення міграційних проблем в українській пресі.
13. Основні поняття екології. Екологія як галузь наукового знання і сфера взаємодії людського суспільства і природи.
14. Екологічні проблеми у ЗМІ.
15. Проблеми охорони природи, здоров'я та материнства у пресі.
16. Кількісна та якісна характеристика спеціалізованих екологічних журналів.
17. Основні тематичні напрями екологічної журналістики: політико-правовий та соціальний, пізнавальний напрям, еколого-економічний, морально-естетичний, напрям екологічної безпеки та захисту екологічних прав людини.
18. Традиція жанрових форм текстів екологічної тематики (екологічна та економічна стаття, лірична замальовка про природу, журналістське розслідування про порушення екологічних прав людини).
19. Функції екологічної журналістики.
20. Місце засобів масової інформації в політичній структурі.
21. Відображення політичної проблематики у ЗМІ різного типу.
22. Висвітлення політичної проблематики у ЗМІ на кількох рівнях (новини, коментарі та аналітика).
23. Вибори як актуальна тема дня.
24. Питання євроінтеграції України в ЗМІ.
25. Поняття «військова журналістика» та «воєнна журналістика». Особливості висвітлення збройних конфліктів у ЗМІ.

26. Журналістські стандарти при висвітлення вразливих груп населення та сторін конфліктів.
27. Специфічні риси мови ворожнечі. Російсько-український інформаційний конфлікт.
28. Планування роботи журналіста в небезпечних умовах. Особливості роботи в «гарячих точках».
29. Основні поняття економіки. Особливості взаємодії економічної сфери суспільства і журналістики.
30. Висвітлення економічних проблем у ЗМІ.
31. Ділова періодика: становлення економічної журналістики.
32. Особливості роботи журналіста з фінансово-економічною інформацією.
33. Суть поняття «соціальна журналістика». Соціальна проблематика у ЗМІ.
34. Особливості подачі матеріалів соціальної тематики у друкованих, аудіо- та візуальних ЗМІ.
35. Проблеми безробіття та його подолання в українських засобах масової інформації.
36. Молодіжна проблематика у виданнях загального спрямування і спеціалізованих за віковою категорією.
37. Особливості висвітлення медичної проблематики в сучасних українських ЗМІ.
38. Вплив медичної журналістики на громадськість.
39. Критерії висвітлення медичної інформації в ЗМІ.
40. Функції медичних мережових видань.
41. Висвітлення теми COVID-19 у ЗМІ.
42. Роль ЗМІ у формуванні ставлення громадськості до теми ВІЛ/СНІДу: ціннісні орієнтації публікацій, компетентність журналістів.
43. Міфи й негативні стереотипи про ВІЛ/СНІД у друкованих виданнях.
44. Культура, її функції та цінності. Вітчизняна культура на сучасному етапі: успіхи та втрати. Функції культури у сучасному суспільстві.
45. Відображення у ЗМІ сучасних культурних процесів.
46. Спеціалізовані журнали про культуру (загальнодержавні та регіональні).
47. Події та проблеми культурного життя на сторінках масових видань.
48. Наука і мас-медіа. Вимоги до наукового журналіста.
49. Сучасна періодика в системі наукової комунікації.
50. Науково-популярна журналістика та її види.
51. Класифікація українських наукових періодичних видань.
52. Етичні аспекти наукової журналістики.
53. Сучасні інтелектуальні журнали як явище культури. Цільова аудиторія інтелектуальних видань.
54. Актуальні проблеми релігійного життя України. Церква і держава.
55. Сучасна церковна преса в Україні: головна проблематика.
56. Тематична спрямованість сучасної християнської періодики.
57. Характер інформації релігійної тематики на сторінках українських загальнонаціональних видань.
58. Релігійна проблематика і професійні стандарти журналістики.

59. Стать і гендер – основні поняття. Гендерні проблеми в сучасному контексті.
60. Гендерна проблематика у висвітленні ЗМІ.
61. Гендерні стереотипи. Роль ЗМІ у формуванні сучасної гендерної свідомості.
62. Тематика та основні функції жіночої періодики.
63. Типологічні особливості журналів для чоловіків.
64. Роль періодики для жінок (чоловіків) у формуванні образу сучасної жінки (чоловіка).
65. Спорт як соціально-культурний феномен. Трансформація спорту під впливом ЗМК.
66. Роль ЗМІ в ідеологізації спорту засобами масової комунікації в сучасному українському суспільстві.
67. Якість спортивних телетрансляцій на українському телебаченні.
68. Особливості висвітлення дитячо-юнацького спорту в ЗМІ.
69. Злочинність як соціальне явище. Функції ЗМІ у протистоянні криміналу.
70. Висвітлення кримінальної тематики на сторінках українських загальнонаціональних видань.
71. Журналістське розслідування як жанр і як вид творчої діяльності. Етика та безпека журналіста під час роботи над журналістським розслідуванням.
72. Наркоманія як соціальна проблема. Антинаркотична діяльність ЗМІ.
73. Проблема ефективності антинаркотичних публікацій.
74. Некомпетентність сучасної преси під час висвітлення проблем наркоманії.
75. Рекомендації ООН щодо створення тематичних матеріалів про наркотики.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. *Демографія – це наука, що вивчає закономірності*
 - а) міграції населення
 - б) імміграції населення
 - в) відтворення населення
 - г) перепису населення
 - д) народжуваності
2. *Цілеспрямована діяльність державних органів та інших соціальних інститутів у сфері регулювання процесів відтворення населення – це*
 - а) демографічний контроль
 - б) демографічна влада
 - в) демографічний рух
 - г) демографічна політика
 - д) демографічна діяльність
3. *Переміщення людей через кордон територіальних утворень з метою проживання – це*
 - а) міграція
 - б) імміграція
 - в) еміграція
 - г) демографія
 - д) переселення
4. *Настання правових наслідків після міграційного переміщення відносяться до такої ознаки міграції*
 - а) просторово-територіальна
 - б) вольова
 - в) статусна
 - г) особистісна
 - д) соціальна
5. *Вид міграції за територіальною ознакою*
 - а) незаконна
 - б) міжнародна
 - в) вимушена
 - г) сезонна
 - д) навчальна
6. *Вид міграції за цільовим спрямуванням*
 - а) незаконна
 - б) міжнародна
 - в) вимушена
 - г) сезонна

д) навчальна

7. Вид міграції за термінами

- а) незаконна
- б) міжнародна
- в) вимушена
- г) сезонна
- д) навчальна

8. Вид міграції за правовим статусом

- а) незаконна
- б) міжнародна
- в) вимушена
- г) сезонна
- д) навчальна

9. Вид міграції за мотивами

- а) незаконна
- б) міжнародна
- в) вимушена
- г) сезонна
- д) навчальна

10. Проблема проведення вдалої меліорації описується в

- а) соціальних ЗМІ
- б) економічних ЗМІ
- в) політичних ЗМІ
- г) екологічних ЗМІ
- д) міжнародних ЗМІ

11. Аварія на виробництві описується в

- а) соціальних ЗМІ
- б) економічних ЗМІ
- в) політичних ЗМІ
- г) екологічних ЗМІ
- д) міжнародних ЗМІ

12. Реалізує право на інформацію про стан довкілля і захищає право на існування в безпечному світі така функція екологічної журналістики:

- а) інформаційна
- б) аналітична
- в) просвітницька
- г) організаційна
- д) контролююча

13. *Стан здоров'я та безпеки людей, умови життя людей, стан об'єктів культури і споруд тією мірою, якою на них впливає стан складових навколишнього середовища належать до*

- а) медичної інформації
- б) соціальної інформації
- в) політичної інформації
- г) екологічної інформації
- д) культурологічної інформації

14. *Джерела екологічної інформації*

- а) власні розслідування, завдання та пропозиції редактора, повідомлення читачів
- б) звіти, доповіді, закони, документи, постанови, промови політиків
- в) організації охорони здоров'я, організації захисту прав споживачів, науковці вузів, дослідних інститутів
- г) туристичні організації, дитячі установи та начальні заклади, церква
- д) всі вище перераховані

15. *Зовнішній плюралізм – це публікація*

- а) в різних виданнях відмінних точок зору на певну проблему
- б) в одному виданні відмінних точок зору на певну проблему
- в) в різних виданнях однакової точки зору на певну проблему
- г) а, в
- д) а, б, в

16. *Здатність журналістики впливати на формування громадської думки, суспільної свідомості – це*

- а) журналістська компетентність
- б) інформаційна влада
- в) інформаційна пропаганда
- г) журналістська агітація
- д) а, г

17. *Наявність цензури, судові переслідування та розправа над журналістами засвідчують*

- а) неспроможність народу захистити журналістів
- б) повільний розвиток журналістики
- в) відсутність демократії
- г) відсутність авторитету преси
- д) безсилля влади перед пресою

18. *Первинною функцією політичних мас-медіа є*

- а) інформація
- б) контроль
- в) забезпечення відкритості
- г) інтерпретація інформації
- д) вплив на громадську думку

19. Вихідна функція мас-медіа у представницьких демократіях полягає:

- а) у розповсюдженні новин
- б) у встановленні зв'язків
- в) в інтерпретації інформації
- г) у комунікації політиків
- д) у непрямому контролі

20. Процес обміну політичною інформацією в межах певної політичної системи, а також між даною системою та суспільством – це

- а) зв'язок з громадськістю
- б) політична журналістика
- в) функція ЗМІ
- г) формування громадської думки
- д) політична комунікація

21. До політичної преси відносяться:

- а) партійна періодика; офіційні державні видання
- б) газети, що відкрито чи опосередковано підтримують конкретний політичний блок
- в) видання, що «політизуються» ситуативно
- г) а, б
- д) а, б, в

22. Наявність формальних і неформальних організаційних зв'язків газети з визначеною партією – це

- а) партійна орієнтація
- б) політична орієнтація
- в) ідеологічна орієнтація
- г) а, б
- д) а, б, в

23. Суб'єктами політичної преси є

- а) влада, політичні партії та блоки
- б) лідери політичних партій і блоків
- в) засоби масової інформації
- г) а, б
- д) а, б, в

24. До цінностей політичної преси відносяться

- а) зовнішньополітичні орієнтації, політичні цінності, партійні характеристики «головного» політичного суб'єкта
- б) економічні та соціальні орієнтації, якість життя
- в) культурологічні та духовні орієнтації
- г) а, б
- д) а, б, в

25.Видами політичних реклами є

- а) власне політична реклама, антиреклама
- б) прихована реклама (джинса), котрреклама
- в) таргетована реклама
- г) а, б
- д) а, б, в

26.Найтиповіша вада економічних публікацій

- а) захащення термінами
- б) перенасиченість цифрами
- в) наукоподібність тексту
- г) складність викладу для пересічного читача
- д) всі вище названі

27.На 4 фундаментальні питання (ХТО? ЩО ЗРОБИВ? КОЛИ? ДЕ?) в економічних публікаціях відповідає

- а) повідомлення для агенства
- б) лід
- в) економічний факт
- г) економічний репортаж
- д) економічний коментар

28.До концептуальної моделі соціального захисту населення входять такі блоки

- а) формуючий, ресурсний, реалізуючий
- б) реалізуючий, контролюючий, формуючий
- в) формуючий, контролюючий, реалізуючий
- г) контролюючий, ресурсний, реалізуючий
- д) контролюючий, реалізуючий, ресурсний, формуючий

29.Соціологію журналістики започаткував

- а) І. Аньєс
- б) З. Вайшенберг
- в) М. Вебер
- г) А. Дейян
- д) Г. Картер

30.Основна функція соціальної журналістики

- а) висвітлення правдивої інформації
- б) регулювання конфліктів
- в) інтерпретація фактів
- г) вирішення соціальних проблем
- д) модерування діалогу

31.Нові суспільні дії, спричинені змінами в суспільній свідомості, належать до такого типу журналістських соціологічних текстів

- а) послаблення
- б) посилення
- в) конверсія
- г) сек'ютаризація
- д) трансферт

32.Підтримка чинної або формування нової громади належать до такого типу журналістських соціологічних текстів

- а) послаблення
- б) посилення
- в) конверсія
- г) сек'ютаризація
- д) трансферт

33.Вплив на суспільну свідомість із метою стримати певні суспільні дії належить до такого типу журналістських соціологічних текстів

- а) послаблення
- б) посилення
- в) конверсія
- г) сек'ютаризація
- д) трансферт

34.У публікаціях про ВІЛ/СНІД домінуючою тематикою є

- а) медична
- б) політична
- в) соціальна
- г) розважальна
- д) кримінально-правова

35.Найчастіше героями публікацій про ВІЛ/СНІД є

- а) лікарі
- б) політики
- в) ВІЛ-позитивна людина
- г) молодь групи ризику
- д) соціальні працівники

36.Найпоширеніший стереотип, відтворений у публікаціях про ВІЛ/СНІД

- а) ВІЛ та СНІД – це одне й те саме
- б) ВІЛ – хвороба повій і геїв
- в) ВІЛ – хвороба наркоманів
- г) ВІЛ – це кара за непристойну, розбещену поведінку
- д) хворі на ВІЛ – це приречені люди

37. Функціями культури є

- а) творча, пізнавальна
- б) трансляційна, регулятивна
- в) ціннісна, семіотична
- г) а, б, в
- д) а, в

38. Провідна роль культурології журналістики полягає в

- а) формуванні суспільної свідомості
- б) здійсненні комунікації
- в) підтримці соціальних цінностей
- г) а, б
- д) а, б, в

39. Об'єктами наукового пізнання культурології журналістики є

- а) журналістика як феномен духовної культури
- б) ЗМІ як засіб формування культурних цінностей сучасного суспільства;
- в) специфіка аксіологічного осмислення об'єктивної реальності
- г) комунікативні технології ЗМІ
- г) а, б
- д) в, г
- е) а, б, в, г

40. Періодичне журнальне видання статей та матеріалів теоретичних досліджень, а також статей і матеріалів прикладного характеру, призначене переважно фахівцям певної галузі науки – це

- а) галузевий журнал
- б) науково-популярний журнал
- в) науковий журнал
- г) міждисциплінарний журнал

41. Функціями наукової періодики є

- а) інформаційна, трансляційна, регулятивна
- б) кумулятивна, комунікативна, пріоритетна
- в) пізнавальна, ціннісна, семіотична
- г) а, в
- д) а, б, в

42. У видавничій практиці наукові журнали поділяються на

- а) фахові, галузеві, масові
- б) науково-документальні, науково-популярні, науково-спеціалізовані
- в) науково-теоретичні, науково-практичні, науково-технічні

43. Українські наукові періодичні видання за функціональним (цільовим) призначенням

- а) науково-теоретичні, науково-прикладні і науково-практичні
- б) монотематичні, політематичні, міждисциплінарні, проблемно-орієнтовані
- в) академічні, вузівські і галузеві
- г) наукові, науково-популярні (елітарні і масові), фахові, виробничі, освітянські, культурно-просвітницькі, оглядово-реферативні, бібліографічні, рекламно-інформаційні
- г) природничо-наукові, науково-технічні, сільськогосподарські, медичні, екологічні, історико-філологічні, народознавчі

44. Українські наукові періодичні видання за відомчою (секторною) орієнтацією

- а) науково-теоретичні, науково-прикладні і науково-практичні
- б) монотематичні, політематичні, міждисциплінарні, проблемно-орієнтовані
- в) академічні, вузівські і галузеві
- г) наукові, науково-популярні (елітарні і масові), фахові, виробничі, освітянські, культурно-просвітницькі, оглядово-реферативні, бібліографічні, рекламно-інформаційні

45. Синтез літературного, суспільно-політичного, культурно-просвітницького та науково-популярного видання – це

- а) масове видання
- б) інтелектуальне видання
- в) науково-популярне видання
- г) багатогалузеве видання
- д) універсальне видання

46. До власне релігійної преси належать

- а) релігійний друкований бюлетень, стінна церковна газета, релігійне інформаційне агентство, релігійні журнал
- б) статті на релігійну тематику в пресі, релігійна сторінка у світській періодиці та «газета» у газеті
- в) спеціалізований додаток
- в) а, б, в

47. Інформація релігійного характеру – це

- а) відомості про концептуальні основи тієї чи іншої релігії, про віровчення, світоглядні засади та історію тієї чи іншої конфесії та про роль і місце релігії в історичному процесі
- б) інформація щодо функціонування церков і релігійних організацій, офіційні відомості про їх внутрішнє життя, благодійницька, суспільна, а іноді й політична діяльність тощо
- в) а, б

48. *Настанови, дії та інституції, які знецінюють, обмежують чи надають переваги за ознакою статті – це*

- а) гендерні стереотипи
- б) фемінізм
- в) андроцентризм
- г) сексизм

49. *Основним джерелом спортивної інформації є*

- а) колеги-журналісти, співробітники спортивних споруджень, де проводиться змагання, уболівальники
- б) тренери, спортсмени, судді, організатори
- в) коментарі, блоги, форуми
- г) архіви публікацій, бази даних, статистичні добірки

50. *Найпопулярнішим жанром ЗМІ кримінальної тематики є*

- а) повідомлення
- б) аналітична стаття
- в) репортаж
- г) замітка

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Беляков О. Екологічна проблематика засобах масової інформації : навчальний посібник. 2-ге вид., доповн. і переробл. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. 186 с.
2. Бойко А. Релігійна журналістика : підруч. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 303 с.
3. Гнатовський М., Короткий Т., Хендель Н. Міжнародне гуманітарне право : довідник для журналістів / 2-ге вид., доповн. Одеса : Фенікс, 2015. 92 с.
4. Економічна журналістика : новації західної преси / вид. 2-е, оновл. Київ : Інститут масової інформації, 2005. 112 с.
5. Земляна І. Журналіст і (НЕ)безпека. Посібник для журналістів, які працюють в небезпечних умовах. Київ : Софія-А, 2016. 192 с.
6. Мелешенко О., Ковальчук О. Сучасна українська екологічна публіцистика : огляд сімдесятих – десятих років : тексти лекцій. Київ : Дніпро, 2020. 112 с.
7. Наукова комунікація у мас-медіа : практикум / укладачі А.А. Бойко, Н.В. Зелінська, О.Ф. Коновець; перекл з англ. Н.В. Зелінської. Львів : Українська академія друкарства, 2009. 124 с.
8. Порфімович О. Навчально-методичний комплекс з кримінальної проблематики в ЗМІ для студентів спеціальностей «Журналістика» і «Видавнича справа та редагування». Київ : Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, 2007. 61 с.
9. Проблематика ЗМІ: навч. посіб. : у 2 т. т. 1. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: О. Баришполець, М. Веклик, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 440 с.
10. Проблематика ЗМІ: навч. посіб. : у 2 т. т. 2. [ред. і упоряд. О. Холод ; автори: І. Козюпа, І. Костенко, О. Холод та ін.]. Київ : Київський міжнародний університет, 2011. 570 с.
11. Топчій А. Нелегальна трудова міграція та торгівля людьми. Висвітлення проблеми у ЗМІ. Київ : К.І.С., 2008. 100 с.
12. Хоменок О., Бурмагін О., Іванова К., Рибка Є., Томіленко С. Журналістське розслідування : навч. посіб. для початківців / за заг. ред. О. Хоменка. Мелітополь, 2008. 182 с.
13. Шевчук П. Соціальна політика та соціальна безпека людини: навчальний посібник. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2003. 176 с.
14. Штромайєр Г. Політика і мас-медіа / перекл. з нім. А. Орган. Київ : ВД «КМ академія», 2008. 303 с.

Додаткова

1. Батракова Т., Кармазіна В. Аналіз стану сільського господарства України у рамках програми підтримки АПК-2020. *Економічні студії : науково-практичний журнал*. 2020. №1 (27). С. 16-22.

2. Бойко А. Преса православної церкви в Україні 1900-1917. Культура. Суспільство. Мораль : монографія. Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2002. 308 с.
3. Бойко А. Релігія в мас-медіа України : тексти лекцій. Київ : Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка, 2009. 158 с.
4. Грабовський С. Українська культура today: проблеми і небезпеки. Начерки небезстороннього. *Сучасність*. 2009. № 6. С. 163-176.
5. Іваницька Б. Преса господарських товариств Східної Галичини : становлення, тематичні аспекти і суспільно-політична роль (1918-1939 рр.) : монографія. ЛА «Піраміда», 2017. 188 с.
6. Іванова О., Мойсєєва О., Стеблина Н. Місцева преса : посібник для ЗМІ. Як регіональним журналістам працювати за часів нових медіа та кризи демократії / під ред. О. Іванової. Київ : ТОВ «Бізнесполіграф», 2019. 232 с.
7. Лобода С. Педагогічна творчість учителя на шпальтах вітчизняної преси ХХ століття : протистояння ідей : монографія. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 504 с.
8. Лубкович І. Соціологія і журналістика : підруч. 3-тє вид., стереотипне. Львів : ПАІС, 2013. 232 с.
9. Лукашук В., Зінюк А. Засоби масової комунікації як фактор трансформації сучасного спорту : монографія. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2015. 140 с.
10. Май М. Медіа-політика в інформаційному суспільстві / пер. з нім. В. Климченко та В. Олійник ; за ред. В. Іванова. Київ : Академія Української Преси, Центр Вільної Преси, 2011. 286 с.
11. Марценюк Т. «Захисники галактики» : влада і криза в чоловічому світі. Київ : КОМОРА, 2020. 256 с.
12. Марценюк Т. Чому не варто боятися фемінізму. Київ : КОМОРА, 2018. 328 с.
13. Мас-медіа. Демократія. Інформаційна війна : науково-практичне видання / за заг. ред. С.Ф. Джерджа. Київ : СПД Матвієнко, 2014. 78 с.
14. Медіа-іміджі ВІЛ/СНІДу в Україні / Т. Семигіна, І. Зубець, Д. Богдан та ін. ; за ред. Т. Семигіної. Київ : ВД «КМ академія», 2005. 124 с.
15. Мельник Л. Музична журналістика : теорія, історія, стратегії. На прикладах із щоденної преси Львова від початків до сьогодення : монографія. Львів : ЗУКЦ, 2013. 384 с.
16. Міжсекторальний діалог «ЗМІ-влада-громадскість» : практичний досвід : посібн. для зацікавлених у впровадженні осіб та організацій / упоряд. В. Лесюк, С. Пінчук, О. Шумельда. Київ : К.І.С., 2010. 96 с.
17. Муромцева Ю. Демографія: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006. 300 с.
18. Носова Б. Міжнародна журналістика : сучасна зарубіжна публіцистика : навч. посіб. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 128 с.
19. Садівничий В. «Відродження розпочинається з гласності...» (Медична преса Наддніпрянської України середини ХІХ – початку ХХ ст.) : монографія. Дніпропетровськ : Середняк Т.К., 2015. 360 с.

20. Стельмах Б., Ярош О. Гендерна чутливість українських медіа. Порадник. Луцьк : Волинська мистецька агенція «Терен», 2018. 67 с.
21. Сучасна жіноча преса в Україні : покажчик / упоряд. А.М. Волобуєва, Н.М. Сидоренко. Київ : Дослідницький центр історії української преси, 1998. 76 с.
22. Тетьора Ж. Інформаційні технології та їхній вплив на сучасний стан масової культури в Україні. *Вісник Книжкової палати*. 2001. № 12. С. 30-33.
23. Холод О. Соціальні комунікації: соціо- і психолінгвістичний аналіз: навч. посіб. 2-ге вид., доп. і перероб. Львів : ПАІС, 2011. 288 с.
24. Цепкало Т. Гендерна специфіка сучасних українських медіа. *The 13th International scientific and practical conference "Eurasian scientific discussions" (January 22-24, 2023)*. Barca Academy Publishing, Barcelona, Spain. 2023. С. 305-311.
25. Шендеровський К. та ін. Медіакомунікації та соціальні проблеми: збірка навч.-метод. матеріалів і наукових статей в трьох частинах. Частина перша / упоряд., ред. К.С. Шендеровського. Київ : Київський нац. ун-т, 2012. 288 с.
26. Altheide D. Mass media, crime, and the discourse of fear. *The Hedgehog Review*. 2003. Vol. 5. № 3. P. 9-25.
27. Larsson A., Oxman A., Carling C., Herrin J. Medical messages in the media – barriers and solutions to improving medical journalism. *Blackwell Publishing Ltd. Health Expectations*. 2003. P. 323-331.
28. Staats H., Wit A., Midden C. Communicating the Greenhouse Effect to the Public: Evaluation of a Mass Media Campaign from a Social Dilemma Perspective. *Journal of Environmental Management*. 1996. Vol. 45. P. 189-203.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.nbuv.gov.ua>
2. <http://freelib.in.ua>
3. <http://uk.wikipedia.org/>
4. journlib.univ.kiev.ua/
5. <http://vslova.com.ua>
6. <http://reporter.cv.ua/>
7. <http://iub.at.ua/load/dstu>
8. www.lsl.lviv.ua
9. <https://www.facebook.com/watch/?v=662125445335624>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Система оцінювання знань студентів під час підсумкового контролю

Оцінка за шкалами ECTS, стобаловою, розширеною	Критерії оцінювання	Рівень досягнень студента
A 90-100 балів ВІДМІННО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні; комплексом знань та вмінь, який характеризується системністю. Застосування знань здійснюється на основі самостійного цілеутворення, побудови власних програм діяльності. Здобувач проявляє нешаблонність мислення у виборі і використанні елементів комплексу знань, здатний самостійно і творчо використовувати набуті уміння відповідно до варіативних ситуацій навчання. Здобувач спроможний самостійно формулювати узагальнення та висновки, нові задачі, розв'язувати нестандартні задачі, ситуації. Навчально-пізнавальна активність обумовлена пізнавальними інтересами, мотивами саморозвитку і професійного становлення. Здобувач проявляє інтерес до актуальних проблем відповідного освітнього компонента, може під керівництвом викладача вибрати предмет наукового дослідження, проводити самостійну науково-дослідну роботу.	ВИСОКИЙ
B 80-89 балів ДУЖЕ ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на поглибленому рівні. Здобувач володіє комплексом знань та вмінь, який є частково-впорядкованим. У процесі застосування знань студент спроможний вибрати необхідний елемент комплексу знань та вмінь. Застосування знань та вмінь здійснюється як у стандартних ситуаціях, так і при незначних варіаціях умов на основі використання загальних рекомендацій. Відбувається перенесення сформованих умінь або їх комплексів на розв'язування незнайомих задач, ситуацій. Навчально-пізнавальна активність стимулюється пізнавальними інтересами, продукт діяльності оцінюється як професійно значущий.	ВИСОКИЙ
C 75-79 балів ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на підвищеному рівні, може усвідомлено застосовувати знання та вміння для висвітлення суті питання. Комплекс знань частково-структурований. Знання застосовуються переважно у знайомих ситуаціях. Здобувач усвідомлює особливості навчальних задач, ситуацій тощо. Пошук способів їх розв'язання здійснюється за зразком. Здобувач спроможний аргументувати застосування певної методичної дії у ході розв'язування задач, ситуацій тощо. Навчально-пізнавальна активність стимулюється мотивами професійного становлення і пізнавальними інтересами.	ДОСТАТНИЙ

D 60-79 балів ДОБРЕ	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на середньому рівні, може проілюструвати власними прикладами відповідь на питання, частково усвідомлює специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо, має знання про способи розв'язування типових задач, ситуацій тощо. Однак процес самостійного розв'язування задач, ситуацій тощо потребує опори на зразок. Навчально-пізнавальна активність здобувачів є ситуативно-евристичною. Домінують мотиви обов'язку та особистого успіху. Використання засобів саморозвитку та самопізнання відбувається не усвідомлено.	ЗАДОВІЛЬНИЙ
E 50-59 балів ДОСТАТНЬО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компоненту на середньому рівні. Має уявлення про специфіку навчальних та прикладних задач, ситуацій тощо. Виконання дій при роз'ясненні задач, ситуацій частково усвідомлюється, здійснюється частково правильно.	НИЗЬКИЙ
FX 35-49 балів НЕЗАДОВІЛЬНО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст основних розділів. Виконання окремих дій відбувається не усвідомлено, однак переважно правильно, навчально-пізнавальна активність мотивується ситуативно-прагматичним інтересом.	НЕЗАДОВІЛЬНО
F 0-34 балів НЕПРИЙНЯТО	Здобувач володіє понятійним і фактичним апаратом освітнього компонента на елементарному рівні, має уявлення про зміст окремих розділів. Виконання окремих методичних дій відбувається несвідомо, у більшості неправильно, навчально-пізнавальна активність проявляється лише у ситуаціях зовнішнього примусу.	